

UNIVERZITA JÁNA ÁMOSA KOMENSKÉHO PRAHA

DIPLOMOVÁ PRÁCA

**RODINNÁ KONŠTELÁCIA A JEJ VPLYV
NA VÝCHOVU A VZDELÁVANIE**

2012

Bc. Štefan COMPEL

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

magisterské kombinované štúdium
2010 – 2012

DIPLOMOVÁ PRÁCA

Bc. Štefan Compeľ

Rodinná konštelácia a jej vplyv na výchovu a vzdelávanie

Praha 2012

Vedúci diplomovej práce: PhDr. Edita Ondrišková

COMENIUS UNIVERSITY PRAGUE

Master Combined Studies
2010 - 2012

DIPLOMA THESIS

Bc. Štefan Compeľ

Family constellation and its impact on education and training

Prague 2012

**The Diploma Thesis Work Supervisor:
PhDr. Edita Ondriřková**

Prehlásenie

Prehlasujem, že predložená diplomová práca na tému „*Rodinná konštelácia a jej vplyv na výchovu a vzdelávanie*“ je mojím autorským dielom, ktoré som vypracoval samostatne. Všetku literatúru a zdroje, z ktorých som pri spracovaní čerpal, v práci citujem a sú uvedené v zozname použitej literatúry.

Súhlasím s prezenčným sprístupnením práce v univerzitnej knižnici.

Štefan Compeľ

V Prahe dňa 15.03.2012

.....

Podpis

Pod'akovanie

Touto cestou by som chcel poďakovať vedúcej diplomovej práce PhDr. Edite Ondriškovej za odborné vedenie, za pomoc a cenné rady pri vypracovaní práce.

Anotácia

Diplomová práca sa zaoberá s rodinnou konšteláciou a jej vplyvom na výchovu a vzdelávanie v rodine. Rozoberá rodiny, jej funkcie, typy a manželstvo. Zmieňuje o životnom cykle rodiny. Cieľom diplomovej práce je poukázať na rodinnú konšteláciu, ako na interakciu medzi rodičmi a deťmi, rodinnú atmosféru, hodnoty a súrodencov i poradie narodenia. Cieľom praktickej časti diplomovej práce je zistiť a poukázať na rodinnú konšteláciu a názory študentov na inštitút manželstva a rodiny. Realizovaním prieskumu medzi študentmi sme zistili informácie z praxe, ktoré poslúžia na rôzne účely.

Kľúčové pojmy

Rodinná konštelácia, životný cyklus rodín, funkcie rodiny, typy rodiny, výchova v rodine, rodinné prostredie, rodinná výchova, výchovné štýly.

Annotation

The diploma thesis deals with the family constellation and its impact on education in the family. Analyzes the family, its functions, types, and marriage. Refers to the family life cycle. The aim of this diploma thesis is to show the family constellation, as the interaction between parents and children, family atmosphere, and the value of siblings and birth order. The practical part of this diploma thesis identify and refer the family constellation and students' views on marriage and the family institution. We realize a research between students in high school and the found informations can be implementing that serve different purposes.

Key words

Family constellation, family life cycle, family function, family types, family education, family environment, family education, educational styles.

OBSAH

ÚVOD.....	9
1 RODINA - ŽIVOTNÝ CYKLUS, MANŽELSTVO, FUNKCIE, TYPY RODINY	11
1.1 Definícia rodiny.....	12
1.2 Životný cyklus rodín a manželstvo ako živé spoločenstvo	13
1.3 Funkcie rodiny.....	15
1.4 Typy rodín	17
2 RODINNÁ KONŠTELÁCIA A VÝCHOVA V RODINNOM PROSTREDÍ.....	20
2.1 Rodinná konštelácia – vymedzenie	20
2.2 Rodinná konštelácia podľa Hellingera	22
2.3 Rodinné prostredie a rodinná atmosféra ako faktor rodinnej konštelácie	23
2.4 Hodnoty rodiny, súrodenci a poradie narodenia ako faktor rodinnej konštelácie .	27
2.4.1 Psychologické chápanie hodnoty a význam hodnôt.....	27
2.4.2 Súrodenci a rodinná konštelácia - poradie narodenia ako faktor rodinnej konštelácie.....	30
3 EMPIRICKÁ ČASŤ	39
3.1 Ciele, hypotézy a metodika práce.....	39
3.1.1 Ciele a hypotézy prieskumu	39
3.1.2 Prieskumný súbor.....	42
3.2 Interpretácia výsledkov prieskumu.....	45
3.3 Overenie hypotéz a diskusia	65
ZÁVER	71
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	74
ZOZNAM TABULIEK A GRAFOV	77
ZOZNAM PRÍLOH.....	79

ÚVOD

Rodina je najdôležitejším činiteľom existencie človeka, pretože plní rôzne funkcie nielen voči svojim členom, ale aj voči spoločnosti. Plní biologickú funkciu, ekonomicky zabezpečuje život rodiny, zabezpečuje vzájomné spolužitie členov, vychováva svojich členov a vytvára vzájomný vzťah rodičov a detí.

Výchova je proces v rámci ktorého sa uskutočňuje komunikačný vzťah medzi vychovávateľom (rodič, pedagóg) a vychovávaným (dieťa, žiak, študent). Vzdelávanie je považované pritom za proces osvojovania poznatkov, vedomostí a zručností. Je to výsledok vyučovania, nehovoriac o mieste vzdelávania (rodina, škola).

Rodičovská výchova je predovšetkým výchovný proces. Spôsob výchovy, v rodine, silne pôsobí na deti, na ich činnosti, výsledky, psychofyziologický stav, formovanie osobnosti a dlhodobo determinujú život jedinca v budúcnosti. Správna rodičovská výchova a pozitívne štýly výchovy významne ovplyvňuje obdobie výchovy počas detstva, adolescencie, pričom pretrváva v živote detí aj v budúcnosti.

V rodinnom prostredí sa formuje aj osobnosť dieťaťa, pričom v rodine vytvára hodnotová orientácia a tu sa formujú aj vzťahy k iným ľuďom.

Rodinná konštelácia zahŕňa interakcie medzi rodičmi a deťmi, rodinnú atmosféru, oblasť hodnôt, rol, modelov a súrodencov, i poradie narodenia. V rodinnej konštelácii sú dôležité vekové rozdiely medzi súrodencami ako aj ich pohlavie. Práve tieto premenné môžu ovplyvniť vzťah súrodencov medzi sebou a vzťah rodičov ku každému dieťaťu, čo však v značnej miere môže vplývať na osobnostné vlastnosti detí.

Medzi determinanty, ktoré v rámci rodiny významne ovplyvňujú vývin osobnosti dieťaťa, sa zaraďuje poradie narodenia, ktorý bol skúmaný známym psychológom Adlerom. Adler skúmal vplyv poradia narodenia na osobnostné vlastnosti a sociálne vzťahy dieťaťa (jedinca). Základom Adlerovej teórie je, že človek sám utvára svoju osobnosť. Práca vychádza nielen z teoretických predpokladov individuálnej psychológie Adlera, ale aj práce Hellingera, ktorý skúmal rodinné konštelácie.

V našej diplomovej práci sa najprv budeme stručne venovať tematike rodiny, ako ju chápu viacerí odborníci. Vymedzíme typy rodín a uvádzame funkcie rodiny. V druhej časti diplomovej práce prezentujeme rodinnú konšteláciu. Napokon sa bližšie pozrieme na hodnoty, súrodencov a poradie narodenia ako faktor rodinnej konštelácie, pričom informujeme aj o psychologickom chápaní hodnoty a význam hodnôt, a kladie sa dôraz na súrodencov a rodinnú konšteláciu - poradie narodenia ako faktor rodinnej konštelácie.

Pre účely prieskumu a výskumu existuje niekoľko druhov výskumných metód. Dotazník patrí k špecifickým metódam na získavanie informácií. Je to metóda, ktorá zhromažďovanie údajov zakladá na dotazovaní osôb. Je určená pre hromadné získavanie informácií pre štatistické spracovanie. Je možné zachytiť aj názory respondentov.

1 RODINA - ŽIVOTNÝ CYKLUS, MANŽELSTVO, FUNKCIE, TYPY RODINY

Rodina je najstaršou spoločenskou inštitúciou a ako základ každej ľudskej spoločnosti má zabezpečiť dobré vzťahy v rodine, spoluprácu školy a rodiny pri výchove detí, emocionalizáciu vo vzťahoch, ako aj napomôcť im pri začleňovaní sa do budúceho života. V rodine dieťa dostáva základnú výchovu a uvádza sa do širších spoločenských stykov, v ktorých získava a preberá prvé vzory správania sa, získava prvé sociálne skúsenosti – teda v rodine získava základy života. (Manniová, 2007)

Rodiny sa v dnešnej dobe veľmi rozrôzňujú svojim usporiadaním, štýlom rodinného súžitia (napríklad čoraz viac je rozvedených, žijúcich s partnerom a dieťaťom, je viac slobodných matiek a pod.), socioekonomickou úrovňou i ďalšími charakteristikami. (Porov. Možný, 2002; Sobotková, 2007; Sobotková, 2009)

V tejto kapitole sa zameriavame skôr na rodinu než na štruktúru rodín. Sme presvedčení, ako aj Sobotková (2007) že funkčnosť rodiny sa odvíja v prvom rade od toho, čo v rodine prebieha, a nie od toho ako je usporiadaná. Často sa stretávame s tým, že úplná rodina je apriórne hodnotená ako funkčná rodina, keďže neúplná rodina je posudzovaná ako menej funkčná. Avšak je pravda, že usporiadanie rodiny môže s funkčnosťou rodiny súvisieť hlavne v zmysle zvládnuteľnosti nárokov. Zastávame konzervatívny názor, ktorú uvádza aj Sobotková (2007), že úplná funkčná rodina je z hľadiska vývoja detí a životnej spokojnosti všetkých členov rodiny optimálna. Nie je však možné nevíšimnúť, že okrem týchto tradične usporiadaných funkčných rodín je okolo nás stále viac rodín s inou formou rodinného súžitia. Na všetky tieto rodiny možno vhodne aplikovať ekologické teórie rodiny. (Sobotková, 2007)

Cieľom predkladanej kapitoly je poukázať na funkcie rodiny, vymedziť rodinu a identifikovať typy rodín. Zameriavame sa aj na životný cyklus rodiny, a informujeme aj o manželstve.

1.1 Definícia rodiny

Z aspektu sociológov možno hovoriť o rodine ako o malej sociálnej skupine a z aspektu psychológov o kolektívnej bunke, v ktorej jedinec nájde uspokojenie svojej základnej sociálnej potreby – mať spoločnosť, nebyť osamelý, kým z aspektu ekonómov možno hovoriť o organizovanej inštitúcii pre materiálne zabezpečenie, a z aspektu lekárov hovoríme o biologicko-fyziologickej jednotke určenej na vlastnú reprodukciu atď. (Kováčik, 2002)

„Rodina predstavuje významné sociálne a edukačné prostredie pre vývoj a rozvoj dieťaťa, a podieľa sa na uspokojovaní potrieb všetkých svojich členov. Dieťa je nevyčerpatelným zdrojom podnetov pre rodiča, je otvorenou budúcnosťou, rodič v interakcii s dieťaťom získava skúsenosti špecificky ľudské.“ (Gillernová, 2005, s. 1)

Množstvo definícií rodiny je uvedených v literatúre. Vybrali sme len tie, s ktorými sa stotožňujeme. Rodina:

- *„je prirodzené spoločenstvo rodičov a detí. Je tajomstvom lásky: manželskej, materinskej, otcovskej, detskej, bratskej, starých rodičov a vnúčat a vnúčat k starým rodičom. Táto láska stmeluje rodinu.“* (Vargaš, 1996, s. 63)
- *„je prirodzeným základom spoločnosti. V rodine sa ľudská spoločnosť udržuje, obnovuje a rozvíja. V rodine sa udržuje súvislosť kultúrneho vývoja“.* (Bahounek, 1997, s. 96)
- je ako *„... inštitucionálne zaistenie ľudskej reprodukcie, legitimovanej v danej spoločnosti“.* (Možný, 2002, s. 99)

Rodinu možno však chápať aj ako ekosystém, ktorý je v neustálej interakcii s ďalšími systémami (napríklad sociálno-kultúrnym či prírodným fyzikálno-biologickým). Ekologické teórie rodiny sú rozvíjané predovšetkým na Michigan State University a Cornell University v USA. Na prvej menovanej univerzite bola najvplyvnejšou postavou tohto smeru Beatrice Paolucci, jej zásadný článok *The family as an ecosystem* (Hook, Paolucci, 1970; In Sobotková, 2007) poskytol filozofický a pojmový základ mnoho ďalším štúdiám. Rodina je v nich vymedzená ako tzv. life-

support systém, ktorý závisí na prírodnom prostredí z hľadiska fyzického prežitia a na sociálnom prostredí z hľadiska ľudských hodnôt, kvality a zmyslu života. (Sobotková, 2007)

K základným znakom rodiny, ktoré vo svojich prácach vymedzujú napríklad Špánik (1994), Hroncová (1996), Kraus (1999), Manniová (2004) patria:

- rodina je spoločensky schválenou formou stáleho spolužitia,
- rodina sa skladá z osôb navzájom spojených zväzkami krvi, manželstva alebo adopcie,
- členovia rodiny bývajú obyčajne pod jednou strechou,
- členovia rodiny spolupracujú medzi sebou v rámci spoločensky uznávanej deľby úloh,
- členov rodiny možno určiť spoločensky uznanou metódou príbuzenstva a pôvodu,
- rodina má svoju kultúru, duchovné a spoločenské tradície a pod.

1.2 Životný cyklus rodín a manželstvo ako živé spoločenstvo

Existuje množstvo vývojových štádií rodiny. Množstvom týchto štádií, ktoré tvoria životný cyklus rodiny prechádza od svojho vzniku každá jedna rodina. Aký priebeh má jej životný cyklus však závisí od typu rodiny (typy rodiny rozoberáme v kapitole 1.4). Typickú nukleárnu rodinu modernej spoločnosti charakterizujú tieto hlavné štádiá životného cyklu:

- výber manželského partnera,
- uzavretie manželstva – vznik rodiny,
- obdobie trvania manželstva a rodiny,
- zánik rodiny.

Rodinný životný cyklus súvisí s vývojovým pohľadom na rodinu, pri ktorom sa zohľadňujú najčastejšie vývojové vplyvy podľa Baltesa (1986; In Štěrbová, 2005, s. 2):

- normatívne vývojové vplyvy: očakávané, pravidelné (narodenie dieťaťa, nástup do školy, odchod dospelého do zamestnania),
- non-normatívne vývojové vplyvy, tzv. životné udalosti neočakávané, nepredpokladané (narodenie postihnutého dieťaťa, rozchod či rozvod partnerov, úraz člena rodiny a pod.),
- širšie spoločensko-kultúrne a historické vplyvy spoločné ľuďom určitej generácie (zmena politického režimu, rozvoj informačných technológií, vplyv etnických prvkov).

Prvým a najzákladnejším poznatkom je fakt, že rodina ako aj manželstvo pochádzajú z Božieho ustanovenia. Manželstvo je zväzkom muža a ženy, je tiež vzájomnou pomocou v každodennom živote, tak v harmónii tela ako i ducha. *„V Božom pláne je manželstvo monogamické a nerozlučiteľné. Keďže neposlušnosťou voči Bohu prišiel na tento svet hriech, človek sa aj vo sviatosti manželstva stáva niekedy jeho otrokom. Pretože hriech a ľudská slabosť k náchylnosti naň spôsobil, že sa narušil v človeku obraz Boha. Kristus prichádza na svet, aby tento obraz obnovil a ukázal človeku cestu k šťastiu a to i v manželstve. Preto Kristus ponúka k manželstvu „sviatosť“, pretože práve ona je miestom stretnutia sa s Bohom, ktorý je sám láskou (1 Jn 4,16n).“* (Tirpák, 2010, s. 34)

Ak sa chceme zamerať na faktory, ktoré ovplyvňujú vzťah, či už implicitne alebo explicitne, nesmieme zabúdať na to, že človek je tvor spoločenský a je odkázaný na iných, na spoločnosť v telesno-morálnej, duchovno-kultúrnej a mravnej oblasti. Nijaký iný tvor nie je v prvých mesiacoch a rokoch života tak odkázaný na iných ako človek. *„Na rozdiel od zvierat, človeku chýba istota vrodenej inštinktov, nie je formovaný prirodzenými dispozíciami a okolím.“* (Tirpák, 2010, s. 34):

1.3 Funkcie rodiny

Všetky funkcie rodiny sú rovnako dôležité a navzájom sa dopĺňajú ba podmieňujú. Rodina plnením funkcií zároveň „dáva predpoklady k uspokojovaniu dôležitých potrieb detí i dospelých potrieb sociálneho styku a komunikácie, vzájomnej pomoci, lásky, istoty, dosahovania individuálnych a skupinových cieľov, objavovanie a realizovanie životného zmyslu“. (Čáp, 1996, s. 41).

Napĺňanie funkcií rodiny nie je možné uskutočniť v izolácii. To závisí od kvality jej spätosti so sociálnym prostredím – teda sociálnou sieťou rodiny. Základom funkčnosti rodiny je kvalita vlastných rodinných vzťahov v jej vnútri, kvalita roduinnej interakcie. Výchova v patologickkej rodine či mimo rodiny deformuje vývin osobnosti jedinca, že zdravý jedinec môže vyrastať len v zdravej rodine, pri správnej výchove. (Tirpák, 2010)

Doposiaľ sa nenašiel optimálnejší útvar spoločnosti, akou je rodina, v ktorej sa môže realizovať výchova detí. Tá, samozrejme, môže byť nielen pozitívna, ale aj negatívna. Zdravá rodina, ak chce vychovať zdravé dieťa, musí plniť všetky základné funkcie rodiny, a to (Tirpák, 2010, s. 66):

a) biologickú: Zahrňuje sexualitu ako takú a reprodukciu. Sexualita ostáva prítomná aj v manželstve bez detí. Aj keď je to len časť pravdy. Mnohokrát, najmä v čase, kým nie je isté, či manželstvo ostane bez detí, je aj sexuálny styk regulovaný kvôli zvýšeniu možnosti počatia a chýba mu spontánnosť. Z pohľadu manželov bez detí je táto funkcia naplnená len polovične. Ak ale chceme hovoriť o biologických funkciách či potrebách dieťaťa, treba vedieť, že ľudský jedinec je vo svojej počiatočnej vývojovej fáze celkom závislý od starostlivosti druhých (najmä matky). Starostlivosť o dieťa je rozhodujúcim faktorom nielen pre jeho prežitie, ale o prežitie človeka ako druhu vôbec. Už novorodenec vie veľmi dobre vycítiť, ako prichádza na svet. Dôležité je pre neho teplé, ľudské prostredie. Pozitívne vníma nežnosť, mäkkosť a starostlivý dotyk, ale práve tak vníma a odpovedá nevôľou na silné svetlo, náhly hluk a pod. Z biologických potrieb je pre dieťa dôležitá prirodzená výživa - dojčenie, ktoré prežíva renesanciu a má pozitívny vplyv na rast, imunitný systém i duševný vývoj dieťaťa. Ďalej teplo, čistota,

ochrana pred negatívnymi vplyvmi z bezprostredného života, rozvíjanie imunity, stimulácia (dostatok adekvátnych podnetov).

b) výchovnú: Prostredníctvom výchovnej (socializačnej) úlohy sa dieťa učí poznávať a nadväzovať medziľudské vzťahy, utvára sa jeho obraz JA a vytvárajú sa charakterové a emocionálne základy osobnosti. Rodina ako primárna skupina sprostredkúva interiorizáciu životných hodnôt, noriem a cieľov. Výchovná funkcia v rodine sa začína narodením dieťaťa. Aj keď sa pre výchovu dieťaťa každý cíti spôsobilým, nie je tomu tak. Negatívne správanie dieťaťa je veľmi často výsledkom nesprávnych výchovných prístupov k výchove detí. Vychovávať sa učíme predovšetkým od svojich rodičov, často opakujeme tie isté výchovné chyby, ako to robili naši rodičia, bez toho, aby sme si to uvedomovali. Preto si myslíme, že práve túto funkciu rodiny je najlepšie možné ovplyvňovať: - učiť rodičov, ako vychovávať, upozorňovať na úskalia výchovy, ako sa vyhnúť chybám, ktoré sa často vo výchove uplatňujú. Tu sa nám naskytá široké pole možnosti pôsobenia na rodičov i deti cez médiá, hlavne cez televíziu.

c) ekonomickú: pre rodiny vyplýva ich právo a zodpovednosť vychovávať svoje deti podľa svojho svedomia, právo a zodpovednosť postarať sa o zabezpečenie ich potrieb a rozvoja podľa svojho najlepšieho vedomia a svedomia. Ekonomická funkcia znamená zabezpečenie príjmu rodiny na základné potreby, no i na potreby osobnostného rozvoja (kultúra, šport, oddych, vzdelávanie a pod.) V rodine s deťmi to znamená v čase materskej dovolenky enormnejšiu záťaž na manžela a neskôr správnu hospodárnosť s peniazmi vzhľadom k základným nárokom a potrebám detí (zdravotná starostlivosť, oblečenie, škola, tábory, koníčky...). U manželov bez detí nadobúdanie a použitie investícií predstavuje inú rovinu. Samozrejme, treba počítať s tým, že v čase, keď manželia podstupujú rôznu liečbu s cieľom odstrániť neplodnosť, ich peniaze sú investované do tejto oblasti a to napriek tomu, či toto financovanie bude úspešné.

d) emocionálnu: znamená, že rodina je miesto, kde sa môže vyjadrovať a vyjadruje sa celá škála pocitov, ale kde sa aj prežíva široká pestrosť emocionálneho života. Je tu prítomná emocionalita medzi manželským párom, medzi manželmi a deťmi i medzi súrodencami navzájom. Emocionálna kvalita vzťahu párového i rodinného sa nedá merať vonkajšími kritériami, dôležité je hodnotenie jej priamymi účastníkmi.

Uspokojovanie emocionálnych potrieb dieťaťa je predpokladom správneho rozvíjania sa v oblasti intelektu, citov a vôle, ale aj v správaní, interakcii s okolím, chápaní seba a ľudí, spoločenských hodnôt i celého prostredia. Zaraďujeme sem napríklad potrebu náležitého prívodu podnetov v pravý čas, v dostatočnom množstve a vo vhodnej kvalite.

Za kľúčovú funkciu rodinu považujeme biologicko-reprodukčnú. Avšak plnenie biologicko-reprodukčnej funkcie spočíva (Hroncová, 1996, s. 51):

1. V reprodukčnej funkcii, vďaka ktorej dáva nových členov rodine, čím zabezpečuje pokračovanie rodu, ale aj celej spoločnosti, pretože rozmnožuje jej tvorivé a produktívne sily, čím zabezpečuje kontinuitu spoločnosti.
2. Vo vzájomných erotických vzťahoch medzi manželmi, to znamená v pohlavnej láske, ako silnom stabilizačnom faktore v manželských vzťahoch i v rodinnej štruktúre. Erotické vzťahy medzi manželmi úzko súvisia s emocionálnymi vzťahmi medzi manželmi.

Funkcie rodiny sú ovplyvnené (Šatánek, 2004, s. 95-96):

- Hospodárstvom, politikou, kultúrou, ktoré vytvárajú vlastný životný štýl doby, v ktorej sa odráža uponáhľanosť, životný rytmus, konzumnosť života so všetkými neblahými dôsledkami (rozvodovosť, neúplné rodiny, existencia problémových rodín, dysfunkčných rodín, atď.).
- Sociálnymi vzťahmi a postojmi členov rodiny, vekovým zložením a veľkosťou rodiny, vzdelanostnou úrovňou rodičov, orientáciou záujmov a pohlavnou prevahou členov rodiny, atď.

1.4 Typy rodín

Dunovský navrhol na základe hodnotenia funkčnosti rodiny a jej porúch vo vzťahu k dieťaťu štyri pásma funkčnosti rodiny (Hamarová, 1986; Levická, 2004; Kamenská, 2010):

1. Funkčná rodina – v postate je to rodina bez narušenia, ktorá je schopná zabezpečiť dieťaťu dobrý vývin.
2. Rodina problémová – vyskytujú sa v nej poruchy niektorých funkcií, ktoré však vážnejšie neohrozujú rodinný systém a vývin dieťaťa v ňom. Rodina je schopná riešiť svoje problémy sama, vlastnými silami alebo pomocou iných.
3. Dysfunkčná rodina – sú v nej vážnejšie poruchy niektorých alebo všetkých rodinných funkcií, ktoré bezprostredne ohrozujú, poškodzujú rodinu ako celok a výchovu detí. Takáto rodina na rozdiel od predchádzajúcej potrebuje sústavnú pomoc zo strany odborníkov. Dysfunkčná rodina je rodina, pre ktorú je charakteristická napätá atmosféra a kde nezhody medzi partnermi vedú k neustálym nezhodám. V takejto rodine je častým javom alkoholizmus, nezáujem o dieťa, či hrubé, agresívne zaobchádzanie s partnerom a deťmi.
4. Afunkčná rodina – poruchy sú v nej natoľko závažné, že rodina prestáva plniť svoje úlohy. Vážne ohrozuje existenciu a zdravie detí, ktoré musia byť umiestnené z tohto dôvodu do náhradnej rodinnej výchovy.

Podľa Dunovského (1986, s. 25) rozlišujeme niekoľko typov rodín:

1. Úplná rodina, v ktorej žijú oba vlastní rodičia v manželstve s dieťaťom, deťmi
2. Neúplná rodina, keď jeden vlastný rodič žije osamelo s dieťaťom, deťmi
3. Doplnená rodina, keď vlastný rodič, komu je dieťa zverené do starostlivosti, žije v novom manželstve s iným partnerom
4. Náhradná rodina, keď dieťa žije u adoptívnych rodičov či pestúnov.
5. Družská rodina, keď oba vlastní rodičia, alebo jeden z nich, žije so svojim partnerom a dieťaťom bez uzatvorenia manželstva.

Le Play rozlišuje tri typy rodín (In Možný, 2008, s. 38-39):

1. Príbuzenská rodina: podľa Le Play sa tento typ rodiny vyskytuje u nomádov Orient a ázijských stepí a u extenzívne hospodáriacich obyvateľov východnej

Európy. Pre tento typ rodiny je charakteristická vysoká stabilita a solidarita so slabšími členmi rodiny. Jednotliví členovia rodiny sa vzdávajú svojej odmeny za prácu v prospech celej rodiny. Členovia nedisponujú osobným vlastníctvom. Veľký význam je priradený patriarchovi (otcovi), ktorého potomkovia zostávajú pod jeho vplyvom a riadia sa jeho pokynmi.

2. Nestabilná rodina: vznikla ako následok individualizmu a industrializmu v bohatých a vzdelaných vrstvách západnej Európy. Rodičia umierajú opustení. Rodina je nestabilná a otcova autorita sa vytráca.
3. Rozvetvená rodina: je typická pre severné Nemecko predovšetkým pre rodiny malých vlastníkov pôdy. Jej základom je rodinný dom, ktorý zostáva najstaršiemu synovi a jeho vlastnej rodine, ktorá sa stáva jadrom rozvetvenej rodiny a jej úlohou je udržať kontinuitu rodiny a jej tradície.

2 RODINNÁ KONŠTELÁCIA A VÝCHOVA V RODINNOM PROSTREDÍ

Cieľom tejto kapitoly je vymedziť rodinnú konšteláciu a poukázať na faktory rodinnej konštelácie, ako na rodinné prostredie a rodinnú atmosféru, a tiež na hodnoty rodiny, súrodencov a poradie narodenia.

„Každý človek sa narodí do určitého sociálneho prostredia a do určitej sociálnej konštelácie, do konkrétneho spoločenstva ľudí. Toto spoločenstvo je najčastejšie rodina. Dieťa v rodinnom prostredí získava prvé názory na život a svet, trávi tu značnú časť svojho života.“ (Šturák, 2005, s. 3)

2.1 Rodinná konštelácia – vymedzenie

Rodinná konštelácia zahŕňa faktory ako poradie narodenia, vekový rozdiel medzi deťmi, pohlavie súrodencov, hodnoty, ktoré rodina uznáva, či vzťah medzi matkou a otcom. Dajú sa ňou vysvetliť väčšiny rozdielov medzi deťmi. *„Nejde pritom o samo poradie – prvý, druhý – ale o situáciu, do ktorej sa dieťa narodilo a spôsob, ako to interpretuje,“* zistil psychológ Alfred Adler. (Poláková, 2006)

Teória, ktorú vypracoval Adler, hovorí, že život dieťaťa ovplyvňuje okrem jeho pohlavia aj to, v akom poradí sa narodí. Ak sa v rodine narodí dve deti krátko po sebe (s ročným odstupom), budú mať pravdepodobne úplne odlišné povahy a bude medzi nimi veľká rivalita. To sa ešte zvýrazní, ak budú rovnakého pohlavia. (Rebrová, 2012)

Dreikurs (1952-53, s. 109; In Čechová, 2004, s. 2) rodinnú konšteláciu opísal ako *„sociogram skupiny – rodiny počas formatívnych rokov jedinca, ktorá zahŕňa pole raných skúseností, okolností, podľa ktorých si jedinec vytváral osobnú perspektívu, základ vnímania sveta, koncepty a presvedčenia o sebe a o ostatných ľuďoch, o svojich základných postojoch a o vlastnom prístupe k životu, všetko to, čo tvorí základ osobnosti“*.

Ak by sme chceli zosumarizovať, že čo znamená rodinná konštelácia, tak by sme mohli uviesť, že znamená zostavu výchovného prostredia, v ktorom dieťa vyrastá. Možno to aj tak povedať, že rodinná konštelácia predstavuje skladbu rodiny, počet jej členov a príbuzenské vzťahy. V rodinnej konštelácii sa môže vek, pohlavie a poradie narodených detí premietnuť do súrodeneckých vzťahov a vzťahov rodičov k jednotlivým deťom a ovplyvniť povahové vlastnosti detí.

Ak chceme hovoriť o vhodnej rodine, tak by sme mali mať na mysli rodinu funkčnú zhruba v podobe, ako je zmieňovaná vo výskumných a praxou overených prácach. Matoušek (1997) uvádza kvalitatívny popis vzťahov medzi rodičmi a deťmi v rámci rodinnej interakcie (citoval Riskina, Faunce, z diela „Family interaction scales“) (In Štěrbová, 2005, s. 1-2):

- Oba rodičia vnímajú deti podobne a majú voči deťom podobné očakávania,
- Deti nemusia nutne rebelovať, aby v rodine dosiahli autonómiu,
- Rodičia povzbudzujú deti k riešeniu problémov, a to i v prípadoch, keď s riešením dieťaťa nesúhlasí,
- Rodičia sa môžu celkom primerane starať o deti, i keď nemajú šťastné manželstvo (Štěrbová (2005) poznačila, že v prípade posudzovania manželov žiadajúcich o zverenie dieťaťa do náhradnej rodinnej starostlivosti je tento bod diskutabilným)
- Rodičia majú v rodine jednoznačne vedúcu rolu a hranice medzi generáciami je celkom jasná,
- Rodičia určujú deťom celkom zreteľné hranice dovoleného správania,
- Pokiaľ sa rodičia v názoroch na deti líšia, nediskutujú o tom pred deťmi a deti do tohto sporu nevťahujú,
- Deti môžu rodičom vzdorovať, rodičia však hľadajú medze tohto vzdorovania,
- Rodičia deti primerane oceňujú za úspechy,
- Rodičia vyjadrujú ambivalentný postoj k postupujúcej nezávislosti svojich detí.

2.2 Rodinná konštelácia podľa Hellingera

Systémové konštelácie patria v súčasnej dobe medzi obľúbené metódy, ktoré pomáhajú odkryť príčiny našich problémov a nájsť vyhovujúce riešenia.

Nemecký terapeut Bert Hellinger (1925) strávil šesťnásť rokov na misii v kmeni Zulu v Afrike. Tam pozoroval a pochopil systém vzťahov v zákonitosti rodinných systémov. Po návrate z misie sa venoval štúdiu terapeutických smerov v západnej Európe a v Amerike. Na tomto základe vytvoril systém práce s rodinnými vzťahmi, ktorý nazval „rodinné konštelácie“. V súčasnosti túto techniku úspešne používajú tisíce profesionálnych odborníkov na celom svete. (Nanicmama.sk)

Rodinné konštelácie sú techniky, ktoré vstupujú hlboko do systému fungovania rodiny a odhaľujú skryté vplyvy, ktoré brzdia rozvoj klientovej osobnosti a vzťahov. Počas konštelácií všetci účastníci vytvoria kruh. Klient krátko popíše svoj problém a z účastníkov si sám vyberie tých, ktorí budú zastupovať členov jeho rodiny, a aj svojho zástupcu. Potom týchto zástupcov rozostaví v kruhu tak, ako on vníma súčasný stav svojej rodiny. Zástupcovia pre jednotlivé role (otec, matka, syn, dcéra, brat, sestra, strýko, teta, starí rodičia, prastarí rodičia...) takto vlastne vytvoria trojrozmerný rodinný diagram. Zástupcovia začnú pociťovať emócie a pocity reálnych ľudí, ktorých zastupujú, vďaka čomu je možné odhaliť rôzne zapletenia a bloky energie v rodinnom systéme. Zástupcovia sa môžu slovne prejaviť, a alebo pohybovať v priestore kruhu. Ako zástupcovia menia jednotlivé pozície, klient v spolupráci s terapeutom pozoruje obraz systému svojej rodiny zvonka, pričom vedome rieši vyskytujúce sa brzdiace toky vo vzťahoch. Po nájdení a urovnaní príčin problémov si klient vymení miesto so svojim zástupcom, aby vedome vnímal svoju novú pozíciu v rodinnom diagrame. (Nanicmama.sk)

Konšteláciu je možné postaviť nielen na klientov individuálny problém, ale aj na partnerské, rodinné, zdravotné, pracovné a firemné problémy. Na rozdiel od klasickej psychoterapie sa stavia jedna konštelácia na jeden problém, takže netreba dlhodobo dochádzať na sedenia. Viditeľné zmeny v rodine je možné pozorovať často už do troch

mesiacov od postavenia konštelácie a samotný liečivý proces môže prebiehať mesiace i roky. (Nanicmama.sk)

Hellinger neobjavil niečo neexistujúce, ale priniesol nový prístup v práci so systémami. Základy pre jeho prácu položila rodinná terapeutka Virginia Satirová, ktorá sa venovala rodinným systémom. Bert Hellinger jej prácu ďalej rozvinul, postupne objavoval pravidlá, ktoré systémy ovplyvňujú a vytvoril systémové konštelácie, techniku ktorých dovedol takmer k dokonalosti. V poslednom období používa takzvané Pohyby duše. Vychádzajú z rodinných konštelácií, ale účastníci konštelácie sa len zľahka a bez slov pohybujú, vnímajúc pocity a energie, ktoré zažívajú. Konštelácia trvá tak dlho, kým tieto pocity úplne neprežijú. Pri takejto práci sa často nepoužívajú zástupcovia, ale človek na svojom mieste stojí sám. (Nanicmama.sk)

2.3 Rodinné prostredie a rodinná atmosféra ako faktor rodinnej konštelácie

Pod pojmom rodinné prostredie možno chápať *„súhrn všetkých podnetov materiálneho a duchovného charakteru, pôsobiacich na jednotlivých členov rodiny. Je to druh spoločenského prostredia (sociálne mikroprostredie), ktoré ovplyvňujú i spoločenské vzťahy“*. Rodinné prostredie je súčasne aj *„prostredím, v ktorom dochádza na jednej strane k nezámernému výchovnému pôsobeniu na členov rodiny (napríklad vplyvom kultúrnych podmienok) a na druhej strane sa v ňom realizujú funkcie rodiny (napríklad výchovná)“*. (Tirpák, 2010, s. 35)

Kvalitu rodinného prostredia determinujú štyri oblasti podmienok (Tirpák, 2010, s. 35):

- demografické,
- materiálne,
- psychologické,

- kultúrne.

Súčasťou spoločenského prostredia, ktoré výrazne ovplyvňuje sociokultúrny rozmer rodinného prostredia, je kultúrne prostredie, zahŕňajúce výsledky historickej činnosti človeka. Tirpák (2010) vo svojom knihe ho skúma z psychologickkej stránky a uvádza, že môžeme ho vnímať ako svet symbolov (dobra, krásy, pravdy, zmysluplnosti života...), podnecujúcich človeka k špecificky ľudským prejavom. „...*symboly sú vnímané ako produkty kultúry, s väzbou na inštitúcie a organizácie, ktoré vytvorili...*“ Symboly sú sprostredkované predovšetkým rodinou, do ktorej sa dieťa narodí. (Tirpák, 2010, s. 35)

Podstatným prvkom rodinného systému, ktorý ovplyvňuje všetky vzťahy v rodine, sú však rodičia. Pre celkovú rodinnú atmosféru je preto dôležité aké osobnostné charakteristiky rodiča majú, aké je ich vzdelanie a príjem, aká je kvalita interakcie medzi rodičom a dieťaťom. Dôležité sú tiež sociálne stresory v rodine, ku ktorým patrí napríklad nestabilná rodinná štruktúra. Veľa odborníkov zdôrazňuje, že život iba s jedným s rodičov má na dieťa negatívny vplyv. (Lamborn a kol, 1991; Steelman, Powell, 1991; In Tavel, 2011, s. 44)

Na otázku, že čo je pre dieťa dôležité, udáva odpoveď Martinková. „*Pre dieťa je v prvom rade dôležité, aby cítilo, že je skutočne milované, čo nie je viazané dominantne na miesto, ale na reálne vzťahové posolstvá, ktorých sa mu dostane od mamy, otca a často aj širšieho sociálneho prostredia (starí rodičia, krstní rodičia a pod.). Čím lepšie sa bude dieťa cítiť u jedného aj druhého rodiča, čím viac lásky v podobe láskavého, nemanipulatívneho, nekonfrontačného prístupu si bude môcť zažiť, tým menej bude poškodené nepochybne náročnou situáciou v podobe zmenenej rodinnej konštelácie.*“ (Martinková, s. 1)

Typy vplyvov pôsobia vo vzájomnej interakcii na vývoj jedinca i celej rodiny. Na základe skúseností Štěrbová (2002; 5005) uvádza, že sa jednotliví členovia rodinného systému vo svojom vnímaní a pozeraní na tento fakt môžu rozísť. Ak vezmeme do úvahy rodinu, ktorá očakáva príchod dieťaťa do optimálne fungujúceho prostredia, tak ide o udalosť, ktorou by sme mohli označiť za normatívnu (Štěrbová tu uvádza aj otáznik) – dovoľíme si ju porovnať s narodením dieťaťa. Stretávame sa s rodinami, kde

je fakt prijatie ďalšieho člena rodiny vnímané ako udalosť non-normatívna a s tým súvisí i zvládanie následného stresu. Preto pre minimalizáciu možných budúcich rizík fungovania manželského páru alebo rodiny by sa mohlo venovať pozornosť zvládaniu záťaže, krízy a následne i copingovým mechanizmom. (Štěrbová, 2002; Štěrbová, 2005)

Na manželstvo a rodinu má veľký vplyv aj rozmanitosť výchovného prostredia, ktoré je ovplyvňované vonkajšími prvkami, ako napríklad masmédiami, ktoré nie v malej miere, aj keď nemusia priamo, ale predsa ovplyvňujú spoločenské zákony a priority, ktoré sa stávajú potom nezhodnými s kresťanstvom. Na základe výchovnej služby rodičia sú svedectvom svojho vlastného života pre svoje deti a prvými hlásateľmi evanjelia. *„Len čo sa dieťa narodí, zasypú ho mladí rodičia láskou, pozornosťou a nehou. Šťastie jedného je šťastím všetkých.“* (Tirpák, 2010, s. 79)

S poznávaním kultúrneho prostredia vlastnej rodiny si dieťa osvojuje aj primerané spôsoby správania sa a cítenia v procese nazývanom „socializácia“, v ktorej si jedinec osvojuje zručnosti pre život v danej spoločnosti. Takto nadobudnuté sociálne skúsenosti vytvárajú osobnosť. Je prirodzené, že do procesu socializácie vstupujú i médiá, škola, náboženské obce, politické či záujmové skupiny a pod., ale hlavným nositeľom kultúrneho vplyvu je rodina, v ktorej prebieha tzv. *primárna socializácia*. Človek nie je stvorený pre život osamote, a preto je pre neho sociálny kontakt prioritnou potrebou. *„Predpokladom toho, aby sa človek stal osobnosťou, je jeho zaradenie sa do spoločenských vzťahov.“* (Tirpák, 2010, s. 35-36)

Keďže sa v práci nezameriavame na osobnosť, tak by sme radi pristúpili ku krízam v rodine a tiež k rodine ako inštitúcia.

Napriek umelo šíreným predstavám o kríze rodiny, či o jej nefunkčnosti, nespoľahlivosti či vnímaní ako nepotrebného archaizmu sa v nej aj v súčasnej dobe zachovávajú tradičné etické princípy, zvyrazňujúce prosociálne správanie. K tomu sú vychovávané i súčasné deti. Bez uplatňovania týchto princípov v rodine by v histórii ľudstva nemohla existovať solidarita ani vzájomná pomoc, čo by pravdepodobne znamenalo jeho zánik. Rodina ako „inštitúcia“ môže prechádzať určitým vývojom, ale predsa *„je stále najstabilnejším spoločenským útvarom, optimálne naplňajúcim nie iba*

potreby detí, ale aj rodičov“. Lásku i radosť zo vzťahu prinášajú do rodiny nielen rodičia ale aj deti. (Tirpák, 2010, s. 36)

Tendencia spolčovania je taká silná, že dokáže pritiahnúť i ľudí, ktorí navzájom žiadny vzťah nemajú. Sociálne cítenie má však dve stránky (Tirpák, 2010, s. 36):

- túžba milovať a byť milovaný,
- dávať radosť druhým a to isté od nich dostávať. Táto túžba je silný zdroj spolucítania, čestnosti a svedomia.

Základ rodiny tvorí dvojica (heterosexuálny manželský pár), ktorá spolu s deťmi vyzvára tzv. *nukleárnu rodinu*. Takto chápaná a vnímaná rodina so svojou intímnou atmosférou môže z emocionálneho hľadiska vyvolávať nostalgický symbol domova. Domov, ako miesto istoty, bezpečia, odkiaľ odchádza jedinec do sveta, ale aj miesto opätovného stretania sa a upokojenia. Nachádzame v ňom potrebný zdroj priateľstva, veľkorysosti a človečenstva. Takto vnímaný domov nezmenšuje ambície a zodpovednosť človeka tvoriť samého seba. Stáva sa tak centrom, z ktorého sa odvíjajú ďalšie okruhy sociálnych kontaktov a v ktorom si každý vytvára vzorce správania sa a vzory. (Tirpák, 2010)

Funkčný domov dáva dieťaťu tri istoty (Tirpák, 2010, s. 37):

- a) je zaopatrené (získava potrebnú výbavu, podmienky na rozvinutie);
- b) je chránené (pred nečasom, intimita, pokoj);
- c) je milované (miluje a je milované, miesto pre odpustenie).

Na stratu domova nás upozorňuje Tirpák (2010). „*Odchod z domova, či dokonca jeho strata, zanecháva v človeku silný emocionálny zážitok, vyvolávajúci obraz strateného raja, čistoty vzťahov, dobra, pravdy života.*“ (Tirpák, 2010, s. 37)

Za vhodné podmienky pre dieťa je potrebné považovať aj tie, kedy nie je dieťa vystavované konfrontačnej vzťahovej atmosfére, kedy sa rodičia, keď už nič iné, dokážu od seba vzdialiť bez toho, že by toho druhého pred dieťaťom stavali do pozície „*nežiaduceho*“ – pokiaľ na to nie sú preukázateľné, závažné dôvody. (Martinková)

Ako uvádza aj Martinková (s. 3) „základným mementom pre každého rodiča by mala byť skutočnosť, že snahou implantovať dieťaťu problematický obraz toho druhého sa aktívne podpisujú na jeho nielen súčasných, ale aj budúcich problémoch. Je nutné mať na pamäti, že tým primárne neubližujú druhému rodičovi tak, ako to majú často na mysli, ale predovšetkým svojmu dieťaťu“.

Ak sú rodičia psychicky „v poriadku“, a disponujú vyhovujúcimi podmienkami na výchovu dieťaťa, a taktiež majú o alternatívu riešenia záujem a zároveň aj dieťa prijíma alternatívu riešenia – teda aj ono je v tejto terminológii psychicky v poriadku – Martinková (s. 3) nevidí z psychologického hľadiska dôvod na upretie alternatívy striedavej výchovy. (o striedavej výchove pozri Martinkovú)

2.4 Hodnoty rodiny, súrodenci a poradie narodenia ako faktor rodinnej konštelácie

Hodnoty predstavujú nevyhnutnú súčasť nášho života, pretože sú výrazným zdrojom motivácie a pilierom zmyslu. Človek bez hodnôt by nemohol žiť. V etymologickom ponímaní pojem „hodnota“ pochádza z gréckeho slova „timé“ (po slovensky „cena, hodnota, odmena, pocta“) alebo „axía, axón – os“, „axis – os“ (po slovensky „vertikála“) a latinského slova „valor“. Na začiatku sa používal na označenie výmeny materiálnych vecí, ich úžitkovej hodnoty. (Tirpák, 2010)

2.4.1 Psychologické chápanie hodnoty a význam hodnôt

V psychológii existujú značne rôznorodé prístupy ku skúmaniu, chápaniu a definovaniu hodnôt, ako aj ich praktického významu pre jedinca (od popierania existencie hodnôt, cez ich stotožňovanie s potrebami, až po komplexnejšie ponímanie ich úlohy v živote človeka). (Tirpák, 2010)

V. E. Frankl, ale aj K. Popielski chápu človeka v kontexte jeho trojdimenzionálnosti, t. j. ako somaticko-duševno- duchovnú jednotu. Práve túto tretiu,

noetickú (duchovnú) dimenziu považujú za špecificky ľudskú dimenziu. Pokiaľ by sa duchovné stotožňovali s duševným alebo sa ignorovali, nevystihla by sa celá pravda o človeku. Uvedení autori, vychádzajúc z trojdimenzionálneho modelu osobnosti, upozornili, že hodnoty a ich význam pre človeka je dôležité skúmať práve v kontexte tohto noetického (duchovného) rozmeru osobnosti, s ktorým sú hodnoty úzko späté. K. Popielski chápe pod hodnotou všetko, čo „človeka priťahuje, obohacuje, usmerňuje, čo vytvára jeho osobu vo všetkých dimenziách, prejavoch a snahách“. E. Frankl rozpracoval trichotomickú kategorizáciu hodnôt (Tirpák, 2010, s. 44):

- a) tvorivé hodnoty - ich uskutočňovanie spočíva v tom, čo človek sám vytvára a dáva svetu,
- b) zážitkové hodnoty - ich uskutočňovanie spočíva v tom, že človek vstupuje do životne významných vzťahov a skúseností,
- c.) postojové hodnoty - v rámci hierarchie hodnôt sa im pripisuje najväčší význam.

„Uskutočnenie hodnôt spočíva v tom, nakoľko akceptujúco sa človek postaví k danostiam, ktoré nemôže sám zmeniť. Príkladnou príležitosťou k uskutočňovaniu postojových hodnôt je vnímanie osobného utrpenia.“ (Tirpák, 2010, s. 44)

Predstavitelia existenciálno-kognitívnej psychologickéj školy však vnášajú do problematiky hodnôt viaceré nové pohľady. V prvom rade poukazujú na úzku späťosť hodnôt s noetickým (duchovným) rozmerom osobnosti. Hodnoty sú plne motivované noetickým rozmerom osobnosti a práve v ňom sú cieľom i predmetom potrieb, túžob i rozhodnutí subjektu. Zistili, že „*vnútorná hodnotová orientácia človeka rozhodujúcou mierou koreluje s jeho duševným zdravím. Väčšia diferencovanosť a variabilnosť hodnotovej orientácie ovplyvňuje vývin osobnosti pozitívnym a stabilným smerom. Zdravá hodnotová orientácia obsahuje skôr viac približne rovnako dôležitých hodnôt, než malý počet extrémnych hodnôt.*“ (Tirpák, 2010, s. 45)

Hodnoty predstavujú jeden z najdôležitejších komponentov psychického vývinu, duševnej zrelosti a duševného zdravia jedinca. Zohrávajú dôležitú formačnú úlohu pri rozvoji osobnosti a podieľajú sa na organizovaní štruktúry osobnosti. Participácia na

hodnotách a skúsenosť s nimi prehlbuje a rozširuje životnú spokojnosť jednotlivca, reguluje jeho postoje i vzťah k úspechom a prehrám a napokon tvorí základný pilier zmyslu pre človeka. Hodnoty, po ktorých človek siaha, určujú mieru zrelosti jedinca. (Tirpák, 2010)

Dôležité je, aké hodnoty konkrétny človek akceptuje, prijíma, zvnútorňuje, t. j. ktorými hodnotami žije, ktoré realizuje. Tieto hodnoty však majú existenciálny charakter. Nedostatok takých hodnôt v živote človeka, ktoré mu prinášajú spokojnosť a ho angažujú, znehodnocuje jeho schopnosť duševného rozvoja, čo postupne môže viesť až k existenciálnej frustrácii. *„Ťažkosti tohto druhu súvisia s nedostatkom v oblasti rozvoja aktivity noetického (duchovného) rozmeru osobnosti, s rezignáciou stávať sa samým sebou a hodnotovo sa naplňovať.“* (Tirpák, 2010, s. 45)

Predstavitelia tzv. Tretej viedenskej psychologické školy zdôrazňujú viacero významov, ktoré majú hodnoty v živote človeka. Na tomto mieste si spomenieme aspoň niektoré z nich (Tirpák, 2010, s. 47-48):

1. Realita a kvalita existenciálneho charakteru - pod týmto slovným spojením rozumieme to, že hodnoty sa žijú, čo predstavuje istý spôsob ich existencie. Konkretizujú a zviditeľňujú sa prostredníctvom činov, ktoré samy evokujú. Uskutočňujú sa najmä vďaka takým vlastnostiam človeka, ako je sloboda, zodpovednosť, angažovanosť, schopnosť rozhodovať sa, vyberať si a pod.
2. Napomáhajú rozvoju a dozrievaniu človeka - vďaka hodnotám človek usmerňuje svoj rozvoj a postupne smeruje k zrelosti.
3. Majú schopnosť usporadúvať - ide o možnosť realizácie plnohodnotného a zmysluplného života, usporiadaného na základe jasných zásad.
4. Umožňujú človeku transcendovať seba a podmienky - tzn., že vďaka hodnotám je človek schopný prekonať osobné podmienky a podmienky prostredia.
5. Umožňujú tvorivé zvládnutie utrpenia - ide o rozpoznanie hodnoty v utrpení, cez ktoré môže dôjsť k obohateniu človeka, pričom utrpenie sa tak stáva výzvou k rastu a zmene života.

6. Dávajú životu človeka význam - mnohorakým spôsobom, ako napr. učením, angažovanosťou a inými činnosťami.

7. Majú charakter, ktorý vytvára zmysel - pričom predstavujú cestu k objavovaniu, realizovaniu a upevneniu zmyslu.

2.4.2 Súrodenci a rodinná konštelácia - poradie narodenia ako faktor rodinnej konštelácie

„Platí múdra zásada, že najviac sa v živote naučíme od vrstovníkov. Človek, tvor spoločenský, chce sa podobať ostatným. To je silný motív k napodobňovaniu. A stotožniť sa s vekove blízkym je jednoduchšie ako s dospelým. Zdá sa to ľahšie a častejšie uspejeme. Dochádza k menej častým neúspechom. Súrodenci si komplikujú a obohacujú život. Poloha medzi celoživotnou spoluprácou (bratia Čapkovci) a bezhraničnou nenávisťou (Kain a Abel) je realitou striedajúcich sa výkyvov. Mladší sa učí od staršieho, ktorý je preň hrdinom a vzorom, ale prítomnosť mladšieho znižuje agresivitu a učí prispôsobeniu. Poradie medzi súrodencami hrá určitú úlohu. Prvé dieťa má najbližšie k rodičom, ktorí sú však mladí a neskúsení. Žiarlivosť na mladších môže veľa pokaziť, pričom chlapec menej žiarli na sestričku ako na bračeka. Najmladší, podobne ako jedináčik, nemá skúsenosti s menším a bezbranným tvorom a býva relatívne najagresívnejší. Opäť však nemožno usudzovať iba z jediného faktora. Atraktivita dieťaťa, jeho sociálna obľuba, chorľavosť alebo nadanie a špecifické výkony môžu všetko obrátiť. Zásluhou rakúskeho lekára Adlera zostáva upozornenie na význam poradia medzi súrodencami.“ (Štúr, 2006, s. 36)

Teória o rodinnej konštelácii vysvetľuje, prečo sú dvaja súrodenci v jednej rodine takí rozdielni. Je to úplne normálne, prekvapujúci by bol opak.

„Hoci rodičia hovoria, že sa k deťom správajú rovnako, nie je to celkom tak. Pri prvom sa učili byť rodičmi a snažili sa byť perfektní: o ôsmej musí dieťa spať, poobede chodiť na prechádzky. Pri druhom dieťati už bývajú menej dôslední, lebo na to majú menej času a prestanú tieto pravidlá považovať za také dôležité. No a pri štvrtom dieťati si možno povedia: ved' keď bude unavené, vypýta sa spať samo,“ hovorí psychologička

D. Čechová. Vzťahy medzi deťmi ovplyvňuje aj pohlavie. „*Ak sa narodí chlapec, a o dva roky neskôr dievča, tak každé z nich môže mať črty prvorodeného, lebo ide o prvorodeného chlapca a prvorodené dievča. Aj súperivosť medzi nimi bude menšia,*“ hovorí Čechová. Z uvedeného vyplýva, že ak sa rodine narodí napríklad dve dievčatá rok po sebe, bude medzi nimi veľká rivalita a veľké rozdiely v správaní a prejavoch. (In Poláková, 2006)

Súrodenecká konštelácia vyjadruje poradie narodenia dieťaťa. Niektorí psychológovia sú presvedčení, že konštelácia determinuje osobnostné charakteristiky a správanie sa jedincov i v dospelom živote (napríklad Sulloway, 1996; In Herrera a kol., 2003; In Procházka a kol.). Adler (1927; In Dreikurs-Ferguson, 1993; In Procházka a kol.) uvádza, že poradie narodenia dieťaťa môže znamenať vyššiu pravdepodobnosť získania určitého typu skúsenosti.

Špecifickou skúsenosťou pre dieťa s určitou pozíciou v rodine môže byť napríklad narodenie mladšieho súrodenca (Mendelson, Gottlieb, 1994; In Procházka a kol.,), prítomnosť/nepřítomnosť vzoru v staršom súrodencovi či nutnosť deliť sa o pozornosť rodičov (Van Lange a kol., 1997; In Procházka a kol.).

Možno však súhlasiť s Adlerom (1927; In Dreikurs-Ferguson, 1993; In Procházka kol.,) z predpokladu, že súrodenecká konštelácia pôsobí na osobnosť človeka prostredníctvom psychologickéj situácie, do ktorej sa dostal ako dieťa na základe svojho postavenia v rodine (podobne tiež napríklad uviedol aj Leman, 1997; Ernst, Angst, 1983; In Herrera a kol., 2003; In Procházka a kol.).

Psychologická situácia a tým i pôsobenie na človeka sa môže líšiť u jedincov s rovnakým poradím narodenia na základe pôsobenia ďalších faktorov. Adler (1999; In Procházka a kol.) zmieňuje napríklad vekový rozdiel medzi súrodencami a ich pohlavím (respektíve rodovou príslušnosťou) alebo tiež (Adler, 1992; In Procházka a kol.) príchod nevlastných súrodencov do rodiny s novým partnerom rodiča.

L. W. Hoffman (1991; In Procházka a kol.) uvádza ako ďalší možný faktor ťažkú chorobu súrodenca. Nie je možné preto predpokladať, že všetci ľudia s rovnakým poradím narodenia budú vykazovať rovnaké osobnostné charakteristiky alebo sa budú

správať zhodne. Procházka a kolektív usudzuje len teda, že sa môžu medzi skupinami s rôznymi súrodeneckými konšteláciami objaviť štatisticky významné rozdiely v niektorých charakteristikách. (Procházka a kol.)

Rodina s tromi deťmi:

1. **Prvé je zodpovedné, posledné je ako jedináčik.** Podľa teórie rodinnej konštelácie býva prvorodené dieťa: veľmi zodpovedné a konzervatívne. Je spočiatku stredobodom pozornosti rodičov, čo sa mu veľmi páči a chce, aby to tak ostalo. Po narodení súrodenca preto začne na seba upútať pozornosť. Ak sa mu to nepodarí, začne sa cítiť prehliadané a neisté. Veľmi často sú nadmerne výkonné, úplne zaujaté svojou vlastnou prestížou, často sa až nezdravo usilujú byť najlepšími. Rady sú vodcami, a preto môžu mať ťažkosti pracovať v tíme, ak ho nevedú. (Rebrová, 2012)
2. **Druhorodené sú narodené „za“, čo sa snažia dohnať, môžu rebelovať.** Nemali by sme ich porovnávať s prvorodenými a zdôrazňovať, v čom sú prvorodení lepší. O prostredných deťoch sa hovorí, že sú v nepriaznivej pozícii: za niekým musia bežať a niekto im šliape na päty. Spravidla platí, že si buď pretlačia cestu laktami, alebo ostávajú v úzadí. Často sú veľmi spoločenské, majú mnoho priateľov, sú obľúbené. Stredné deti bývajú dobrými vyjednávačmi, pretože rozumejú umeniu dať niečo za niečo, vedia robiť kompromisy. Sú to deti, ktoré najmenej často prichádzajú do poradne psychológa, nemajú problémy a prvé odchádzajú z domu. Môžu sa však stať „problémovými“, a to vtedy, ak sú mladší a starší súrodenci silné osobnosti. (Rebrová, 2012)
3. **Najmladšie dieťa sa podobá jedináčikovi, ale má súrodencov, ktorých môže pozorovať a modelovať.** Často je „pokazené“ rodičmi a staršími súrodencami. V dospelosti sú z nich spoločenský ľudia, ktorí vedú druhými dobre manipulovať. Niekedy ho neberú vážne, pretože je najmladšie, môže mu chýbať sebestačnosť, pretože mnoho vecí za neho často robia iní. Býva rozmazané, ale aj temperamentné a srdečné, tvorivé, hoci niekedy netrepezlivé a trochu roztržité. (Rebrová, 2012)

Jedináčik býva rozmazaný, ale aj osamelý. Keďže nemá v rodine „*súpera*“, bude rozmaznávaný, ale často osamelý. Závisí od atmosféry v rodine, ako sa bude vyvíjať. Zvyčajne je buď nezávislý a samostatný, alebo, naopak, túži po tom, aby mu niekto neustále pomáhal a vtedy zostáva bezmocný a závislý. Jedináčik má menej príležitostí naučiť sa deliť sa, často preto trvá na svojom, býva bojovný. Máva ťažkosti vychádzať s rovesníkmi, skôr si rozumie s oveľa staršími alebo mladšími. Tiež môže mať ťažkosti pri nástupe do školy, pretože sa nevie deliť, a preto má problémy i pri skupinovej práci. (Rebrová, 2012)

Ak sa deti narodí krátko po sebe, budú veľkými rivalmi. Deti, ktoré sa narodí krátko po sebe, bývajú podľa teórie o rodinnej konštelácii veľkými rivalmi. Žiarlia na seba, všetkého musia mať rovnako. Neustále porovnávajú a zisťujú, koho má rodič radšej. Neodvážte sa im kúpiť rozdielne darčeky alebo nebudaj jednému niečo kúpiť a druhému nie – hneď bude oheň na streche. Rivalita medzi deťmi sa zvyšuje, ak sú rovnakého pohlavia, a znižuje, ak sú rozdielneho. Deti, ktoré sa narodí do 5 až 6 rokov po sebe, majú spravidla úplne opačné povahy. Čím je vekový rozdiel medzi nimi nižší, tým je rozdiel pováh výraznejší. Rodičia o nich často hovoria, že sú úplne rozdielne, ako keby ani nevyrastali v jednej rodine. (Rebrová, 2012)

Deti narodené s veľkým odstupom Sú ako dvaja jedináčikovia. Súrodenci, medzi ktorými je vekový rozdiel aspoň sedem rokov a viac, vyrastajú ako dvaja jedináčikovia. Rivalita medzi nimi nie je veľká, takmer žiadna. Nežiarlia jeden na druhého, naopak, podporujú sa. Pravda však je, že starší súrodenec môže ťažko niesť narodenie mladšieho súrodenca, ak bol napríklad dlhé roky jedináčikom. Problémom pre mladšieho súrodenca zase môže byť, že starší súrodenec sa s ním nehrá, keďže už z niektorých hier vyrástol. (Rebrová, 2012)

2.5 Výchova v rodine a výchovné štýly

Medzi základné výchovné činitele rozvoja osobnosti patria: škola, rodina, cirkev, detské a mládežnícke organizácie, sociálne skupiny a masmédiá. (Šturák, 2005)

Význam a váha rodinnej výchovy vyplýva z toho, že v období svojho vývinu dieťa trávi v rodinnom prostredí najviac času a okrem toho intenzita výchovných vplyvov je umocnená vzájomnými citovými vzťahmi. Pevný rodinný kolektív, jeho vnútorný život, ciele, ktoré sleduje, je výchovnou silou, ktorú nemožno ničím iným nahradiť. Rodina celoživotne ovplyvňuje svojich príslušníkov a je jedným z najvýznamnejších činiteľov determinujúcich rozvoj osobnosti človeka, konštatujú vo svojich prácach Dietrich (1991), Šulová (2004), Covey (1999), Colin (1996), Gordon (1998), Potočárová (1994). (In Manniová, 2007, s. 35)

Každá rodina pri výchove uplatňuje určitý výchovný štýl. Tieto výchovne štýly sú charakterizované ako „*presadzovanie relatívne stabilných spôsobov pôsobenia vychovávateľa na vychovávaného*“. V rodinnej výchove môžeme pozorovať viaceré štýly výchovy. My vám teraz ponúkame rodičovské štýly a ich dôsledky. (Šturák, 2005, s. 4)

Jedinec odovzdáva výchovu skrze tradíciu, odovzdávanie svojich skúseností a skrze poznatky získané z generácie na generáciu. Vo všeobecnosti možno povedať, že pri odovzdávaní výchovy a následne na formovaní nového vzťahu majú značný podiel tieto faktory (Tirpák, 2010, s. 34):

- a) prostredie, v ktorom partner vyrastal,
- b) znalosť spolu komunikovať,
- c) rebríček hodnôt,
- d) kombinácia typov osobností partnerov.

V rodinnej výchove je potrebné uplatňovať vhodné výchovné štýly spočívajúce predovšetkým v dostatočnej podpore dieťaťa či už v oblasti jeho záujmov, koníčkov a pod. Súhlasíme s názorom Matějčka (1997), že dôležitým aspektom je podpora samostatnosti dieťaťa, keď jej v prípade neúspechu nepodceňujeme, nezosmiešňujeme, venujeme mu dostatok lásky, vyvolávame u nej pocit bezpečia, opory a celkovo sa snažíme a dbáme o jeho všestranný rozvoj. (Matějček, 1997)

Spôsob (štýl) výchovy vyjadruje kľúčové momenty vzájomnej interakcie a komunikácie dospelých s deťmi (v rodine matky a otca a detí, v škole učiteľov a žiakov). Spôsob výchovy pomáha orientovať sa v sieti edukačných javov, pretože uľahčuje rozlíšenie rôznych foriem výchovného pôsobenia a ich efektivity pri využívaní výchovných prostriedkov a postupov. Obsahuje predovšetkým dva vzájomne spojené aspekty interakcie dospelých a detí – emocionálny vzťah a výchovné riadenie, ktoré sa podieľajú napríklad na voľbe a spôsobe použitia výchovných prostriedkov (vrátane odmien a trestov) dospelých, pôsobí na prežívanie i správanie dieťaťa a pod. (Gillernová, 2005)

Podľa toho, do akej miery dokáže rodič pri svojom vplyvaní na dieťa zladit' emocionalitu a racionalitu, ako aj požiadavky a potreby dieťaťa so svojimi, existuje niekoľko výchovných štýlov (Tirpák, 2010, s. 84-85; Šturák, 2005, s. 4-5):

a, Autoritatívny výchovný štýl - ktorý je zameraný na presadzovanie požiadaviek a potrieb rodiča voči požiadavkám a potrebám detí. Rodič uplatňuje svoju moc a formálnu autoritu bez akceptovania dieťaťa ako subjektu. Vyžaduje od dieťaťa, aby sa správalo rozumne a spoločensky na úrovni zodpovedajúcej jeho veku a schopnostiam. Vrelý, starostlivý, je zvedavý na názory a city dieťaťa. Rodičovské rozhodnutia sú deťom zdôvodnené.

b, Liberálny výchovný štýl - akceptuje a uprednostňuje potreby a požiadavky dieťaťa pred požiadavkami a potrebami rodiča. Rodič uplatňuje voľný štýl pôsobenia bez výrazného kladenia požiadaviek na aktivitu a konanie dieťaťa a bez primeraného zaťažovania a zapájania dieťaťa do života rodiny.

c) Zanedbávajúci výchovný štýl: v ktorom rodič neadekvátne zabezpečuje alebo vôbec nezabezpečuje potreby a požiadavky dieťaťa, vývin dieťaťa a jeho výchovu nepodporuje, je k nemu ľahostajný. Príliš zaneprázdnený, nezúčastnený na živote detí, bez záujmu o to, čím sa zaoberajú. Vyhyba sa obojstrannej komunikácii a málo si všíma názory a city detí.

d) Zanedbávajúci rodičovský štýl: vyznačuje sa prílišnou zamestnanosťou rodičov, či už v práci alebo svojimi činnosťami. Nezúčastňujú sa na živote detí,

neprejavujú záujem o ich svet, málo si všimajú ich názory alebo city. Správanie sa dieťaťa - je náladové, je nesústredené, roztopašné, nestojí o školské vzdelávanie, často chodí poza školu a má sklon k užívaniu drog.

e) Demokratický výchovný štýl: zlad'uje požiadavky rodiča a dieťaťa, rešpektuje oba subjekty ako rovnocenných partnerov. Rodič akceptuje dieťa, jeho potreby, požiadavky a záujmy a pôsobí na neho prirodzenou autoritou.

f) Zhovievavý rodičovský štýl: je prijímajúci, reagujúci a orientovaný na dieťa, od ktorého sa veľmi málo vyžaduje. Správanie sa dieťaťa - prevláda pozitívne, živé citové ladenie, dieťa je však nezrelé, neovláda svoje impulzy a nedokáže sa na seba spoľahnúť. Od dieťaťa žiada málo. Prijímajúci, reagujúci a orientovaný na dieťa.

Ďalšie členenie výchovných štýlov v rodine je podľa Rešetkovej (1999). Štýly výchovy delí nasledovne:

1. Úzkostná, úzkostlivá výchova: je to typ výchovy, ktorá nadmerne ochraňuje dieťa. Brániaca dieťaťu samostatnosti v prejavoch, výchova zúskostňujúca dieťa v jeho prirodzenosti – pohyblivosti, živosti, túžbe poznávať. Pri blokovaní aktivity dieťaťa môže nastať útlm všetkých jeho aktivít, teda v celej oblasti rozvoja dieťaťa. Dôsledky tohto typu výchovy: dieťa nemá vybudované vlastné „JA“, stáva sa príliš závislé, naviazané na matku, nevytvoria sa u neho základy sebadôvery, je nesamostatné. Môže dôjsť k neurotizácii dieťaťa: pomočovanie, zajakávanie sa, rôzne fóbie, a podobne.
2. Výchovná strohosť: strohý (striktný) a direktívny (prikazujúci a zakazujúci) výchovný prístup ohrozuje zdravý vývin dieťaťa, utlmuje prirodzenosť dieťaťa, obmedzuje činnosť dieťaťa na slepé návyky, poslušnosť. Táto výchova býva často spájaná s trestami, či už telesnými alebo psychickými.
3. Perfekcionistická výchova: je to typ výchovy s nadmernými, pre dieťa neúnosnými požiadavkami. Maximalistické požiadavky rodičov vytvárajú na dieťa neúnosný tlak, pretože na jednej strane sa snaží všemožne vyhovieť požiadavkám svojich rodičov, na druhej strane však jeho reálne možnosti nedosahujú požadovanú úroveň. Dôsledky tohto štýlu výchovy: spochybňovanie

činnosti dieťaťa spôsobuje uňho poruchy v utváraní sebavedomia. Najčastejšie obranné mechanizmy detí sú: útek do indispozície, choroby, nevoľnosti, útek do regresie, útek do apatie, útek do tzv. autizmu (dieťa stráca kontakt s okolím, vnára sa do seba samého).

4. Morálne traumatizujúca výchova: rodičia, uplatňujúci tento výchovný štýl, útočia extrémnymi prostriedkami na svedomie dieťaťa. Hanba má byť pre dieťa hlbokým otrasom, takže sa už nikdy nemá dopustiť podobného priestupku. Neustále pripomínanie chybného správania a odsudzovanie, dieťa traumatizuje. Dieťa sa všemožne chce „polepšiť“, ale je to nad jeho sily. Dôsledok je ten, že dieťa sa predčasne a nadmerne trápi výčitkami svedomia. V extrémnych prípadoch privádza tento štýl dieťa k samovražde.

Avšak *„žiadny štýl rodinnej výchovy nie je bez problémov po všetkých stránkach“*. Ako príklad možno uviesť deti s extrémne kladným emočným vzťahom, ktoré zostávajú až príliš závislé na láskavom zhovievavom štýle rodičov. Naopak, u detí, kde sa objavujú rizikové výchovné štýly, sa môžeme stretnúť s relatívne priaznivým účinkom vtedy, ak na dieťa pôsobia aj iní dospelí. (Manniová, 2007, s. 40)

Medzi základné podmienky pozitívnej rodinnej výchovy patria (Havran, 1998; Šturák, 2005):

- rodičovská láska,
- autorita rodičov,
- kladné citové vzťahy rodičov k dieťaťu,
- harmonické vzťahy všetkých členov rodiny,
- realistické výchovné postoje a správne rodičovské roly vo výchovnom pôsobení otca a matky,
- poriadok rodinného života,
- pozitívny príklad rodičov i súrodencov,

- primerané požiadavky na správanie a konanie dieťaťa.

Rodina vo výchovnom vzťahu by mala ponúkať (Šturák, 2005, s. 3):

1. Výchova by mala byť v prvom rade výrazom a prejavom prijatia, akceptácie, konania pre dobro a v prospech vychovávaného.
2. Výchova, podobne ako mnoho iných vzťahov v našom živote, ak má byť úspešná, sa nutne musí stať, a keď treba i zmeniť na lásku bez podmienok.
3. Jasné výchovné ciele rodičov, zrozumiteľné a prijateľné „pravidlá hry“ aj pre dieťa a priateľský spôsob ich uplatňovania, realizácie sú cestou k jeho srdcu.
4. Základom výchovy je sociálne učenie, schopnosť pozorovať, napodobňovať, identifikovať sa so svojím vzorom, cvik a posilňovanie.
5. Rodina ako celok potrebuje orientáciu na zmysel. V zdravej rodine by mal mať každý člen zmysluplnú úlohu.

3 EMPIRICKÁ ČASŤ

Prieskum je zameraný na posledný gymnaziálny ročník, kde sa zisťuje aj to, že aký majú študenti názor na inštitút manželstva a rodiny. Cieľom je zistiť a poukázať na rodinnú konšteláciu, predovšetkým na interakcie medzi rodičmi a deťmi, rodinnú atmosféru a výchovného prostredia, kde študenti vyrastali a žijú.

3.1 Ciele, hypotézy a metodika práce

3.1.1 Ciele a hypotézy prieskumu

Hlavným cieľom prieskumu je:

- zistiť a poukázať rodinnú konšteláciu a názory študentov na inštitút manželstva a rodiny.

Pod cieľmi prieskumu sú:

- zistiť názory študentov na rodinu a manželstvo,
- zistiť vplyv výchovného štýlu na výsledky študentov v škole,
- zistiť vplyv vzťahov medzi rodičmi a deťmi na spokojnosť študenta s výchovným štýlom rodičov,
- zistiť poradie narodenia študentov a vplyv na výsledky v škole.

Hypotézy:

H1: Predpokladáme, že vo väčšine rodín sa vyskytuje autoritatívny výchovný štýl alebo demokratický výchovný štýl.

H2: Predpokladáme, že existuje vzťah medzi výchovným štýlom rodičov a výsledkami študenta v škole.

H3: Predpokladáme, že väčšina študentov vychádza s rodičmi bez problémov.

H4: Predpokladáme, že existuje súvislosť medzi vzťahmi rodičov a deťmi a medzi spokojnosťou študenta s výchovným štýlom rodičov.

H5: Predpokladáme, že existuje vzťah medzi poradím narodenia študenta a výsledkami v štúdiu.

Metodika práce:

Pre účely prieskumu a výskumu existuje niekoľko druhov výskumných metód. Dotazník patrí k špecifickým metódam na získavanie informácií. Je to metóda, ktorá zhromažďovanie údajov zakladá na dotazovaní osôb. Je určená pre hromadné získavanie informácií pre štatistické spracovanie. Je možné zachytiť aj názory respondentov.

Dotazníkov šetrenie v našom prípade bolo dobrovoľné a anonymné, pričom sme osobne oslovili študentov gymnázií v okrese Trenčín . Zber informácií prebiehal teda osobne, pričom sa najprv dotazníky vytlačili na papier formátu A4. Každého účastníka sme informovali o cieľoch prieskumu a uistili sme ich o anonymite.

V prípravnej fáze dotazníkového šetrenia sme postupovali nasledovne:

- formulácia východísk výskumu (výskumná otázka, ciele výskumu, hypotézy),
- rozhodnutie o metóde výskumu,
- rozhodnutie o cieľovej skupine a výberovej metóde,
- ďalšie náležitosti (ktoré sú spravidla súčasťou projektovej dokumentácie),
- harmonogram.

Dotazník obsahoval 16 otázok zameraných na našu problematiku (Príloha A). v úvode sme predstavili náš cieľ a oblasť získaných údajov. Účastníci nášho prieskumu boli študenti, vo veku 18 – 19 rokov, teda študenti posledného ročníka gymnázií. Preto

sme odpovede (možnosti) v dotazníku sme aj charakterizovali, aby porozumeli odpovediam. Pri zostavení dotazníka a jeho položiek sme sa snažili sledovať vzťah otázok k cieľu a k základným problémom práce. Otázky sme sa snažili formulovať jasne, aby pri ich vyhodnocovaní nemohlo dôjsť k nejednoznačnému interpretovaniu údajov. Otázky neboli kladené sugestívne, nenavádzali študentov k určitým odpovediam. V dotazníku sa využili zatvorené otázky.

Spracovanie údajov:

Spracovanie údajov prebiehalo na počítači. Bolo potrebné všetky odpovede zapísať do tabuliek, kde v riadkoch sme zapisovali odpovede patriace jednotlivým dotazníkom a stĺpce reprezentovali jednotlivé otázky/odpovede v dotazníku. Táto činnosť je náročná na čas, vhodné bolo si rozdeliť spracovanie dotazníkov na viacero etáp a údaje zapisovať priebežne.

Bolo potrebné ku každej z otázok vytvoriť sumárne vyhodnotenia vo forme grafu (percentuálny koláčový graf) a tabuľky s číslom otázky a počtom odpovedí pre každú z možností. Výsledkom vyhodnotenia a interpretácie dotazníkov bola táto empirická časť diplomovej práce, ktorá obsahovo zodpovedá náročnosti tejto aktivity. Pre grafické znázornenie získaných údajov sme sa rozhodli pre grafy, ktoré umožňujú dobré vizuálne porovnanie, sú prehľadnejšie ako tabuľky. Graf nie je určený na získanie prehľadu. V grafoch sa čitateľ obyčajne orientuje rýchlejšie ako v tabuľke. (Elektronická učebnica pedagogického výskumu, 2012)

Overenie hypotéz – metodika:

Pri overení hypotéz sme aplikovali percentuálne zastúpenie študentov a tiež Chí kvadrát, ktorý skúma závislosť (vzťah) medzi premennými. Pre overenie hypotéz H2, H4 a H5 sme použili práve Chí kvadrát, pri ktorom sme museli stanoviť nulovú hypotézu. Táto nulová hypotéza je negáciou danej hypotézy, pričom sme museli aj hladinu významnosti stanoviť (zvolená hladina významnosti je 0,05).

Podľa vzorcov pre výpočet Chí kvadrát testu (χ^2) sme vypočítali stupne voľnosti. Následne sme zistili kritickú hodnotu Chí kvadrátu z tabuľky stanovených kritických hodnôt a vypočítali sme našu kritickú hodnotu χ^2 , Chí kvadrát. Hodnoty χ^2 a kritickú

hodnotu sme porovnali. Ak bola vypočítaná kritická hodnota x2 vyššia ako stanovená kritická hodnota z tabuľky kritických hodnôt, sme zamietli nulovú hypotézu pre danú hypotézu a potvrdili danú hypotézu.

Organizácia práce:

Stanovenie cieľov a hypotéz prieskumu:	25.12. – 05.01.2012
Vytvorenie dotazníka:	06.01. – 07.01.2012
Rozdanie dotazníkov:	07.01. – 20.01.2012
Pozbieranie dotazníkov:	21.01. – 01.02.2012
Spracovanie informácií na počítači:	02.02. – 10.02.2012
Interpretácia výsledkov prieskumu:	11.02. – 20.02.2012
Overenie hypotéz, diskusia:	21.02. – 25.02.2012
Podanie odporúčaní a návrhov:	26.02. – 29.02.2012.

3.1.2 Prieskumný súbor

Tabuľka 1: Vrátenosť dotazníkov

Rozdané dotazníky	105	návratnosť
Vrátené dotazníky	104	99,05%

Zdroj: vlastné spracovanie.

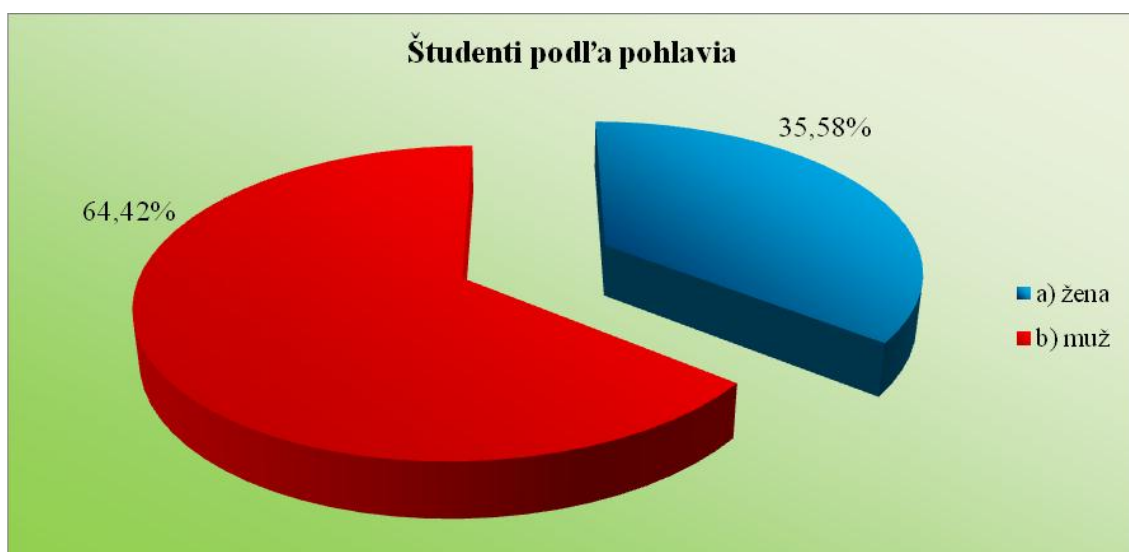
Ako aj vyplýva z tabuľky 1, bolo rozdanych 105 dotazníkov medzi študentmi gymnázií. Vyplnené dotazníky, ktoré sme obdržali v stanovenom termíne, sa nám vrátili od 104 študentov gymnázií v okrese Trenčín .

Tabuľka 2: Študenti podľa pohlavia

18. Pohlavie:	počet	%
a) žena	37	35,58%
b) muž	67	64,42%
Spolu:	104	100,00%

Zdroj: vlastné spracovanie.

Graf 1: Študenti podľa pohlavia

Zdroj: vlastné spracovanie.

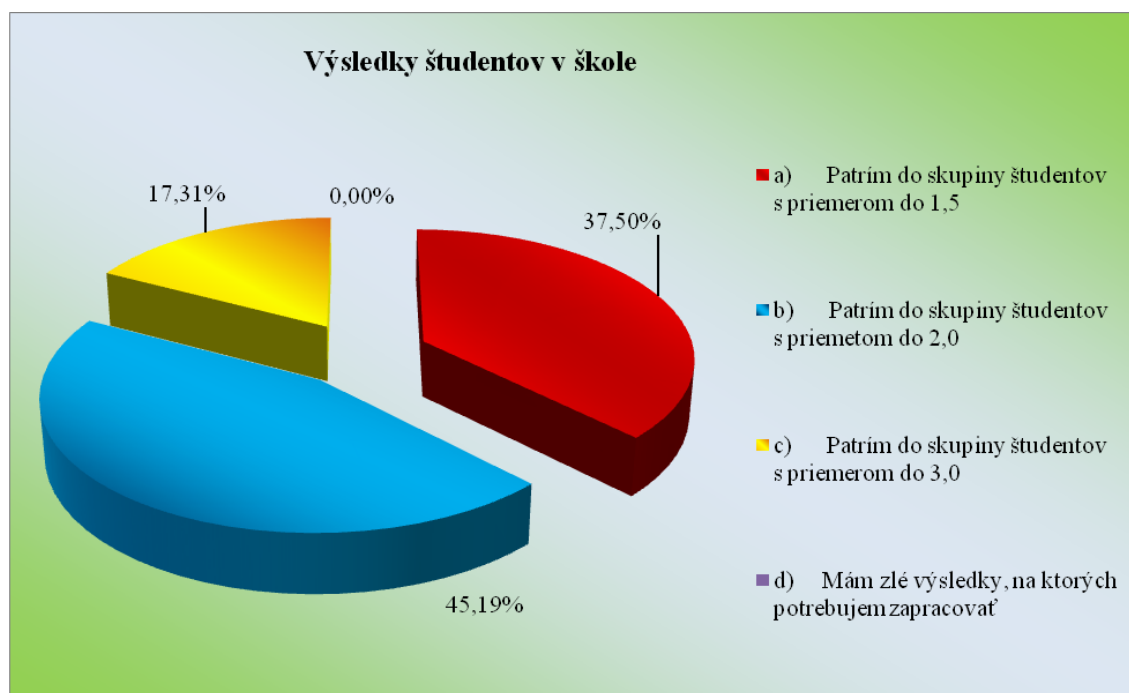
Graf č. 1 predstavuje spracovanie zastúpenia študentov podľa pohlavia. Z grafu 1 vyplýva, že prieskumu sa zúčastnilo 64,42 % mužov a ženy tvorili 35,58 % z celkového súboru, nakoľko skupiny boli 67 a 37 členné.

Tabuľka 3: Výsledky študentov v škole

16. Aké výsledky ste zatiaľ dosiahli v škole?	počet	%
a) Patrím do skupiny študentov s priemerom do 1,5	39	37,50%
b) Patrím do skupiny študentov s priemerom do 2,0	47	45,19%
c) Patrím do skupiny študentov s priemerom do 3,0	18	17,31%
d) Mám zlé výsledky, na ktorých potrebujem zapracovať	0	0,00%
Spolu:	104	100,00%

Zdroj: vlastné spracovanie.

Graf 2: Výsledky študentov v škole

Zdroj: vlastné spracovanie.

Graf č. 2 predstavuje spracovanie zastúpenia študentov podľa výsledkov v škole. Z grafu vyplýva, že väčšina opýtaných študentov ($n = 47$; 45,19 %) patrí do skupiny s priemerom od 1,6 – 2,0, pričom druhá najpočetnejšie skupina pozostávala zo skupiny

študentov s priemerom do 1,5 (n = 39; 37,50 %). Najmenšiu skupinu študentov tvorili študenti s priemerom od 2,0 do 3,0 (n = 18; 17,31 %).

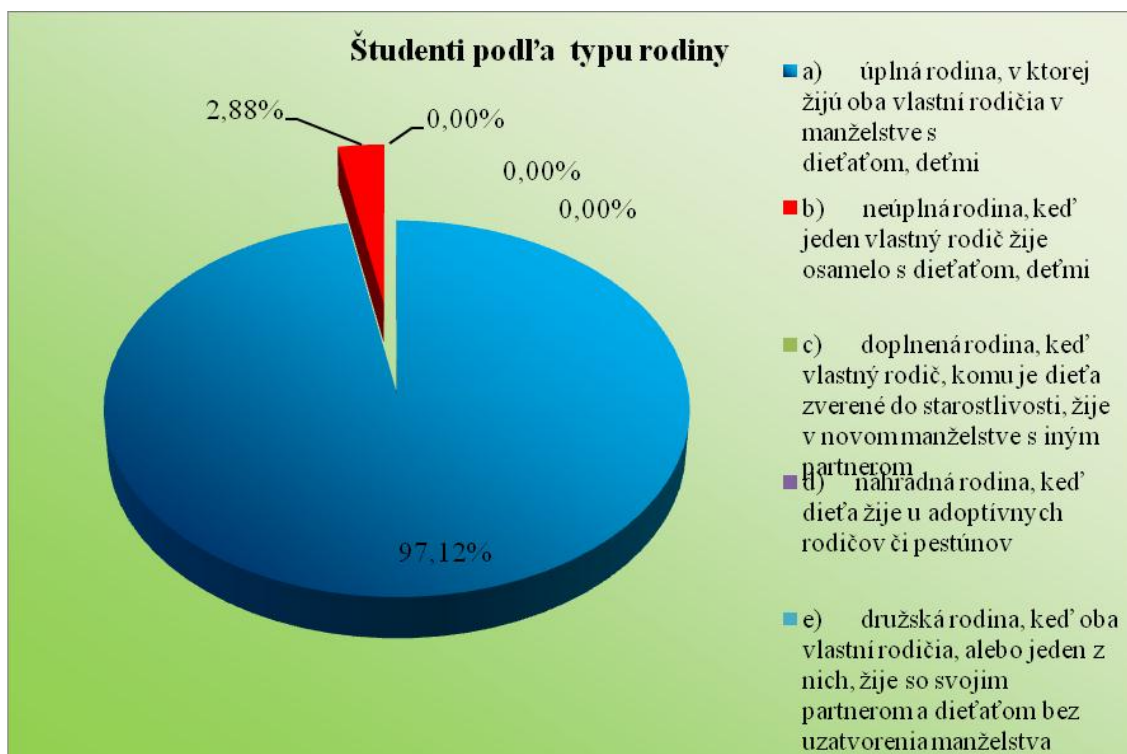
3.2 Interpretácia výsledkov prieskumu

Tabuľka 4: Študenti podľa typu rodiny

1. Z akého typu rodiny pochádzate?	počet	%
a) úplná rodina, v ktorej žijú oba vlastní rodičia v manželstve s dieťaťom, deťmi	101	97,12%
b) neúplná rodina, keď jeden vlastný rodič žije osamelo s dieťaťom, deťmi	3	2,88%
c) doplnená rodina, keď vlastný rodič, komu je dieťa zverené do starostlivosti, žije v novom manželstve s iným partnerom	0	0,00%
d) náhradná rodina, keď dieťa žije u adoptívnych rodičov či pestúnov	0	0,00%
e) družská rodina, keď oba vlastní rodičia, alebo jeden z nich, žije so svojim partnerom a dieťaťom bez uzatvorenia manželstva	0	0,00%
Spolu:	104	100,00%

Zdroj: vlastné spracovanie.

Graf 3: Študenti podľa typu rodiny

Zdroj: vlastné spracovanie.

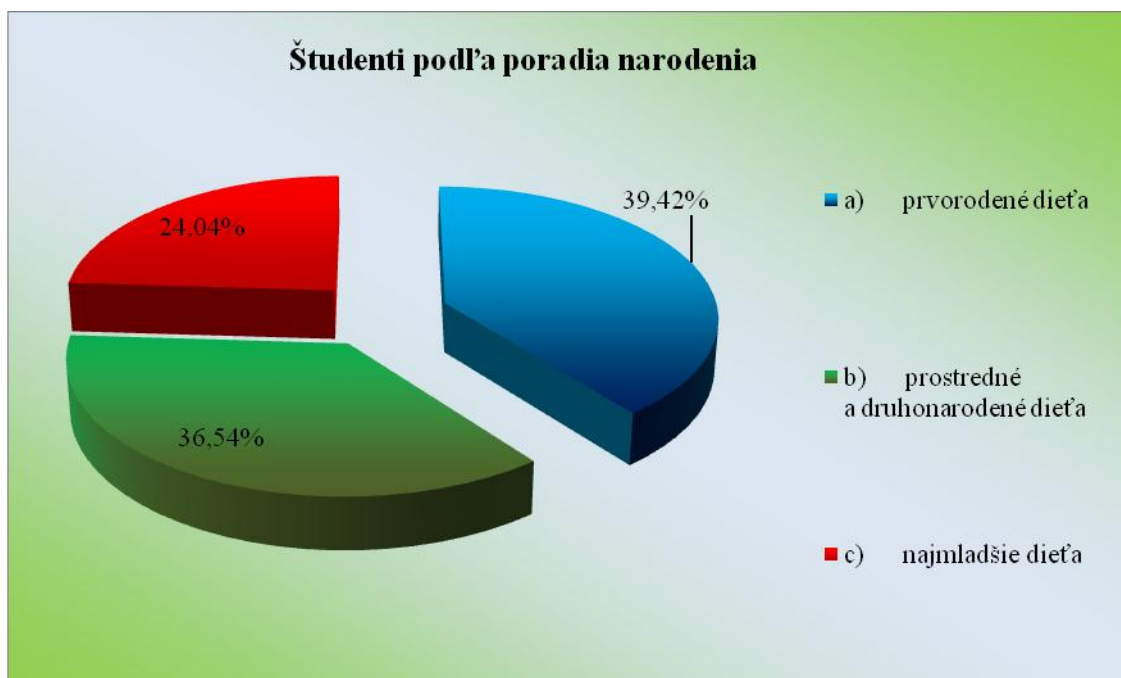
Graf č. 3 znázorňuje študentov podľa typu rodiny. Z grafu vyplýva, že 97,12 % študentov pochádza z úplnej rodiny, v ktorej žijú oba vlastní rodičia v manželstve s dieťaťom, či deťmi, kým 2,88 % študentov označilo, že pochádza z neúplnej rodiny, keď jeden vlastní rodič žije osamelo s dieťaťom, či deťmi.

Tabuľka 5: Študenti podľa poradia narodenia

2. V akom poradí ste sa Vy osobne narodili?	počet	%
a) prvorodené dieťa	41	39,42%
b) prostredné a druhonarodené dieťa	38	36,54%
c) najmladšie dieťa	25	24,04%
Spolu:	104	100,00%

Zdroj: vlastné spracovanie.

Graf 4: Študenti podľa poradia narodenia

Zdroj: vlastné spracovanie.

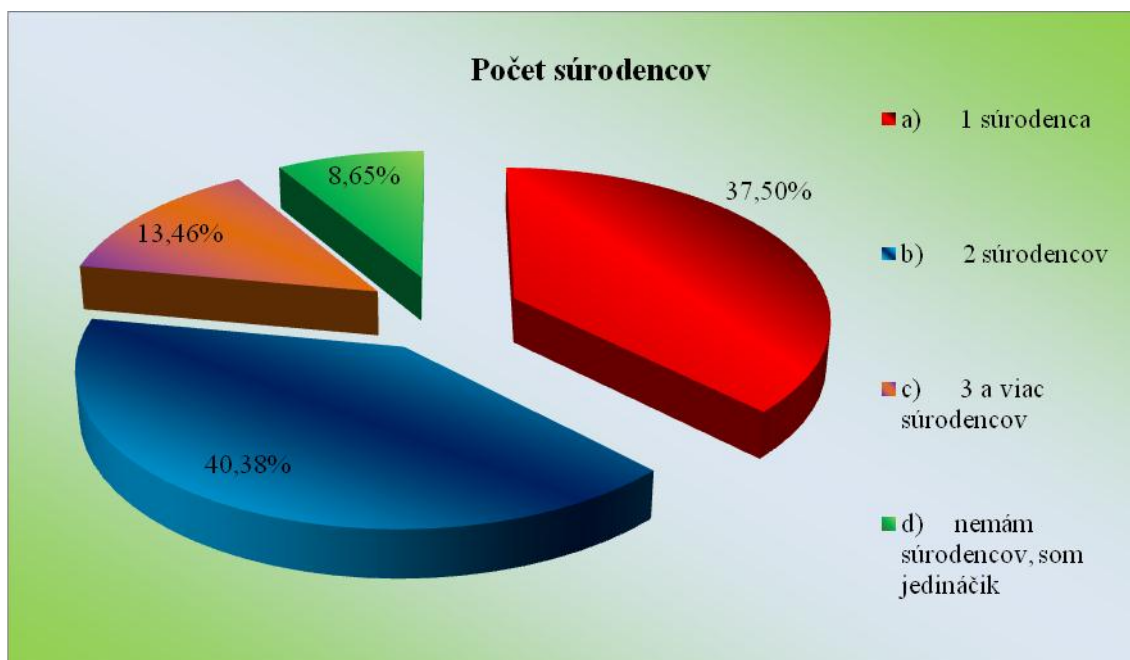
Graf 4 znázorňuje poradie narodenia študentov. Ako vyplýva z uvedeného grafu, najviac počtov, až 39,42 % študentov uviedlo, že patrí medzi „prvorođené dieťa“, pričom 36,54 % študentov patrí do skupiny prostredných detí alebo medzi druhorođených. 24,04 % študentov uviedlo, že je najmladšie dieťa v rodine.

Tabuľka 6: Počet súrodencov

3. Koľko máte súrodencov?	počet	%
a) 1 súrodenca	39	37,50%
b) 2 súrodencov	42	40,38%
c) 3 a viac súrodencov	14	13,46%
d) nemám súrodencov, som jedináčik	9	8,65%
Spolu:	104	100,00%

Zdroj: vlastné spracovanie.

Graf 5: Počet súrodencov

Zdroj: vlastné spracovanie.

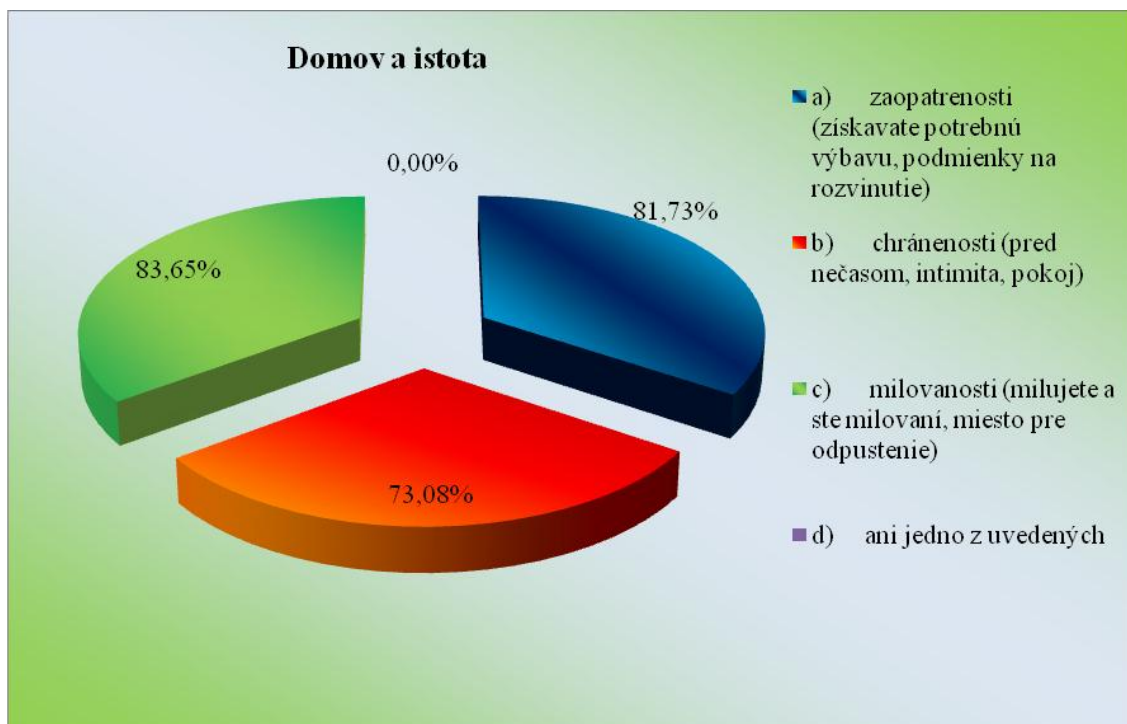
Graf č. 5 je súhrnom odpovedí študentov o počte súrodencoch opýtaných študentov. Celkovo 40,38 % študentov uviedlo, že má veľmi dobré znalosti z prirodzených práv, tiež 9% z opýtaných označilo že má dvoch súrodencov. Jedného súrodenca má 37,50 % študentov. 13,46 % študentov uviedlo, že má troch alebo viac súrodencov, kým 8,65 % študentov uviedlo, že nemá súrodencov, je jedináčik.

Tabuľka 7: Počet súrodencov

4. Váš domov Vám dáva istotu:	počet	%
a) zaopatrenosti (získavate potrebnú výbavu, podmienky na rozvinutie)	85	81,73%
b) chránenosti (pred nečasom, intimita, pokoj)	76	73,08%
c) milovanosti (milujete a ste milovaní, miesto pre odpustenie)	87	83,65%
d) ani jedno z uvedených	0	0,00%
Spolu:	248	

Zdroj: vlastné spracovanie.

Graf 6: Domov a istota

Zdroj: vlastné spracovanie.

Z grafu č. 6 sme sa dozvedeli nasledovné odpovede:

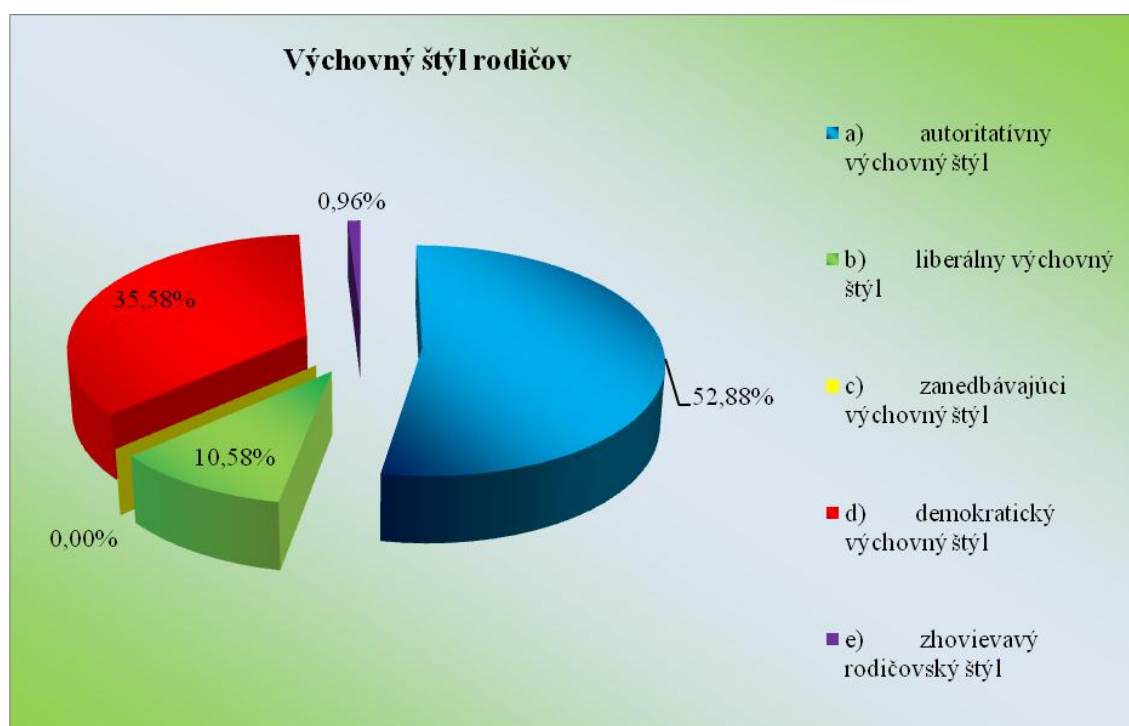
Celkovo 73,08 % študentov uviedlo, že domov im poskytuje chránenosť (pred nečasom, intimita, pokoj). Druhým najväčším počtom, 81,73 % sme sa stretli, so zaopatrenosťou (získavanie potrebnej výbavy, podmienky na rozvinutie). Toto druhé právo stojí na druhom mieste. Prvým sa stalo s percentuálnym zastúpením 83,65 % milovanosť (milujete a ste milovaní, miesto pre odpustenie).

Tabuľka 8: Výchovný štýl rodičov

5. Ktorý výchovný štýl je na Vašich rodičov charakteristické?	počet	%
a) autoritatívny výchovný štýl	55	52,88%
b) liberálny výchovný štýl	11	10,58%
c) zanedbávajúci výchovný štýl	0	0,00%
d) demokratický výchovný štýl	37	35,58%
e) zhovievavý rodičovský štýl	1	0,96%
Spolu:	104	100,00%

Zdroj: vlastné spracovanie.

Graf 7: Výchovný štýl rodičov

Zdroj: vlastné spracovanie.

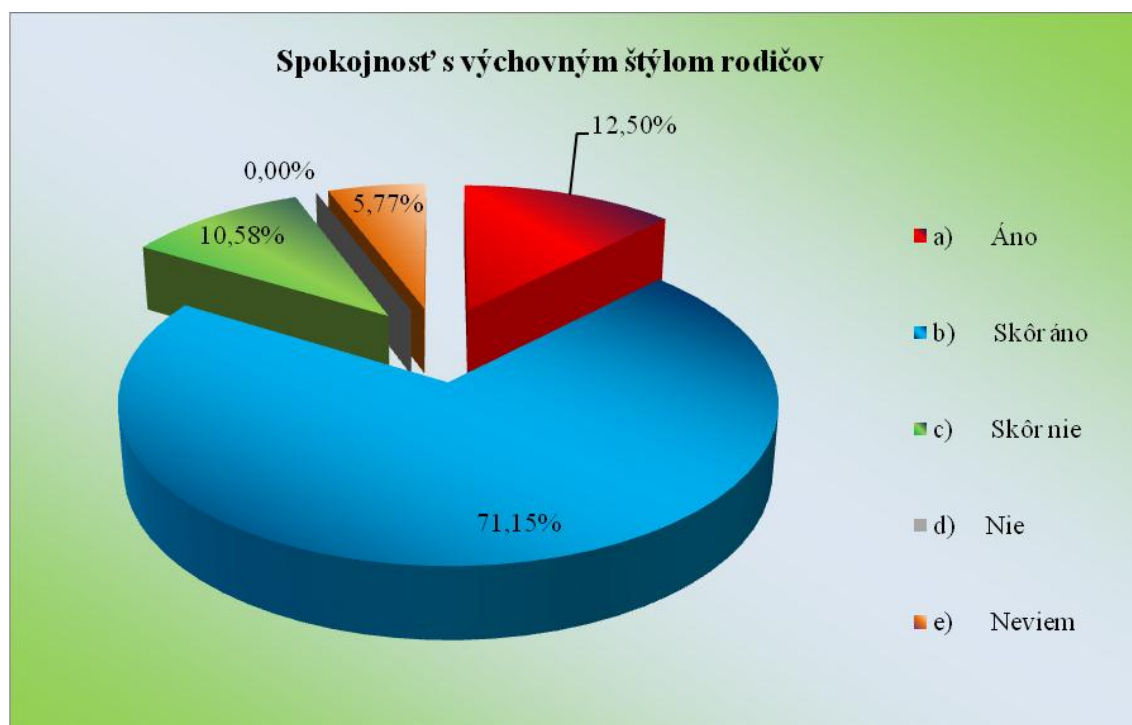
Graf č. 7 znázorňuje odpovede študentov vzhľadom na výchovný štýl ich rodičov. 52,88 % študentov potvrdilo, že u nich v rodine prevláda autoritatívny štýl rodičovskej výchovy. Len 35,58 % študentov uviedlo, že v rodine prevláda demokratický výchovný štýl rodičov. 10,58 % študentov myslí, že v rodine prevláda liberálny štýl výchovy. Len 0,96 % študentov označilo zhovievavý štýl výchovy.

Tabuľka 9: Spokojnosť s výchovným štýlom rodičov

6. Ste spokojný/á s výchovným štýlom svojich rodičov?	počet	%
a) Áno	13	12,50%
b) Skôr áno	74	71,15%
c) Skôr nie	11	10,58%
d) Nie	0	0,00%
e) Neviem	6	5,77%
Spolu:	104	100,00%

Zdroj: vlastné spracovanie.

Graf 8: Spokojnosť s výchovným štýlom rodičov

Zdroj: vlastné spracovanie.

Odpoveď na otázku, že ako sú spokojní študenti s výchovným štýlom rodičov, uvádza graf č. 8.

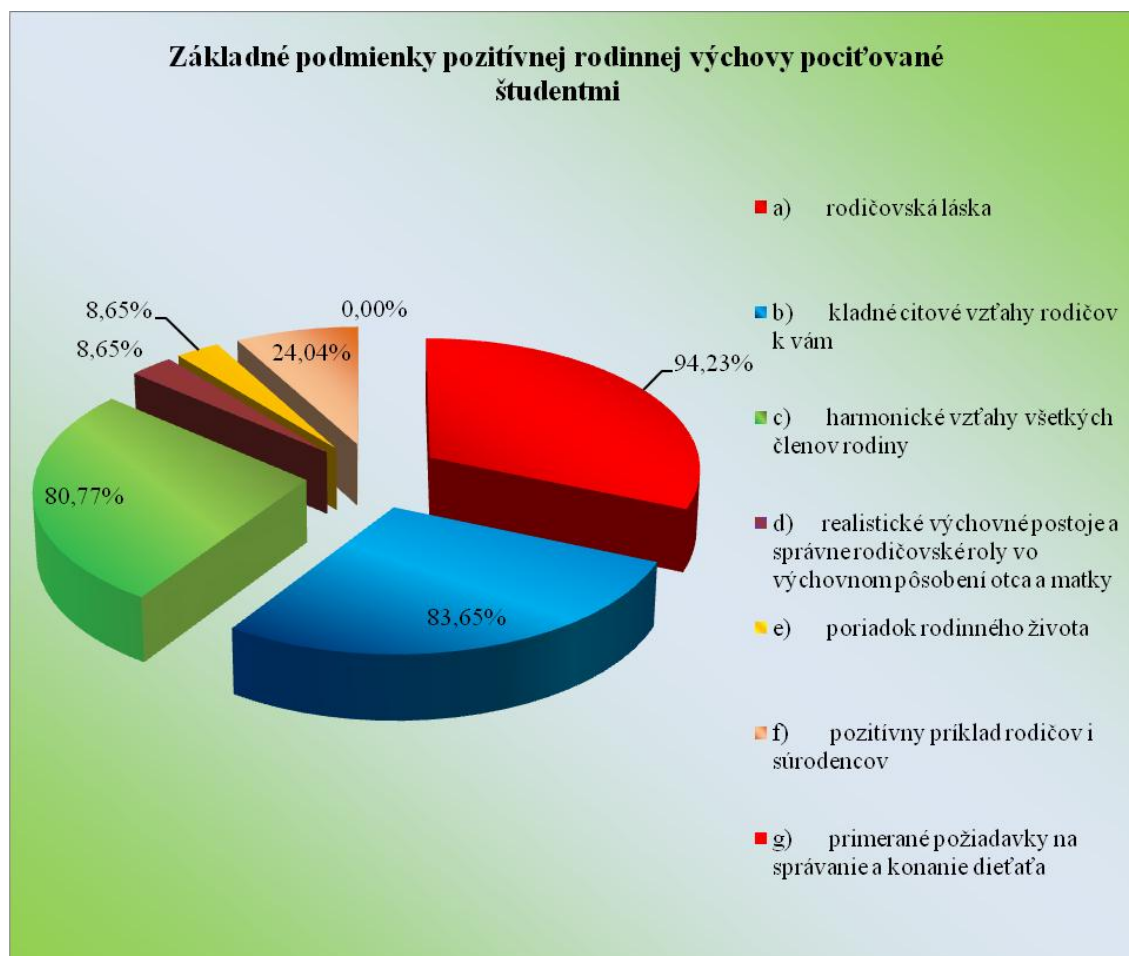
Z grafu možno vyčítať, že najviac respondentov, 71,15 % je skôr spokojných s výchovným štýlom rodičov než nespokojných. Odpoveď, že sú spokojní s výchovným štýlom rodičov, uviedlo 12,50 % študentov. Napokon 10,58 % študentov uviedlo, že skôr nie sú spokojní s výchovným štýlom, kým 5,77 % študentov sa nevedelo vyjadriť alebo posúdiť situáciu.

Tabuľka 10: Základné podmienky pozitívnej rodinnej výchovy pociťované študentami

7. Ktoré z nasledovných základných podmienok pozitívnej rodinnej výchovy cítite v rodine? (Označte prosím max. 3 najčastejšie vyskytujúce.)	počet	%
a) rodičovská láska	98	94,23%
b) kladné citové vzťahy rodičov k vám	87	83,65%
c) harmonické vzťahy všetkých členov rodiny	84	80,77%
d) realistické výchovné postoje a správne rodičovské roly vo výchovnom pôsobení otca a matky	9	8,65%
e) poriadok rodinného života	9	8,65%
f) pozitívny príklad rodičov i súrodencov	25	24,04%
g) primerané požiadavky na správanie a konanie dieťaťa	0	0,00%
Spolu:	312	

Zdroj: vlastné spracovanie.

Graf 9: Základné podmienky pozitívnej rodinnej výchovy pociťované študentami

Zdroj: vlastné spracovanie.

Graf č. 9 je vyjadrením odpovedí študentov na základné podmienky pozitívnej rodinnej výchovy. Študentov sme poprosili o uvedenie ich pocitov v tejto oblasti.

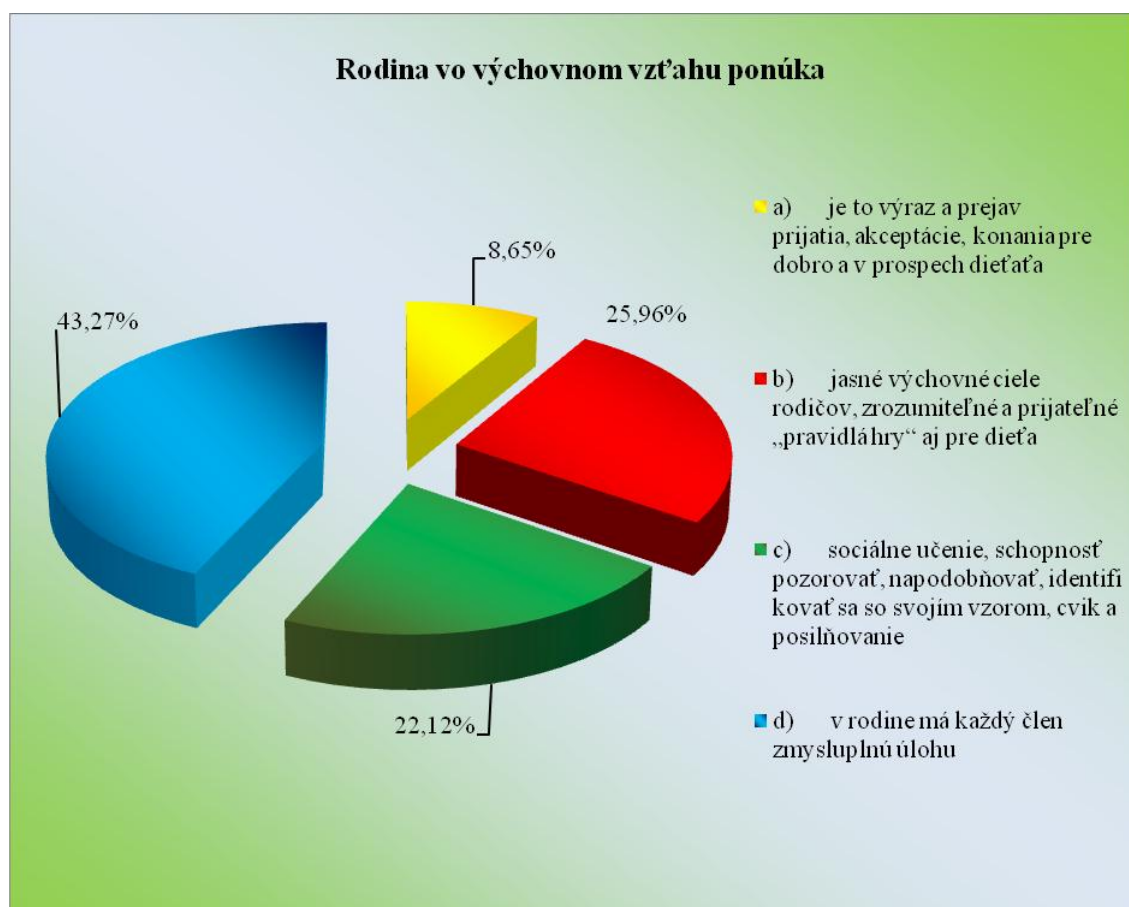
94,23 % študentov uviedlo, že predovšetkým rodičovskú lásku cítia. 83,65 % študentov označilo kladné citové vzťahy rodičov k študentom a 80,77 % študentov tvrdilo, že podmienkou sú harmonické vzťahy všetkých členov rodiny. 24,04 % študentov uviedlo, že v rodine cítia aj pozitívny príklad rodičov i súrodencov. 8,65 % uviedlo poriadok rodinného života a tiež 8,65 % študentov uviedlo realistické výchovné postoje a správne rodičovské roly vo výchovnom pôsobení otca a matky.

Tabuľka 11: Rodina vo výchovnom vzťahu ponúka

8. Čo ponúka Vaša rodina vo výchovnom vzťahu?	počet	%
a) je to výraz a prejav prijatia, akceptácie, konania pre dobro a v prospech dieťaťa	9	8,65%
b) jasné výchovné ciele rodičov, zrozumiteľné a prijateľné „pravidlá hry“ aj pre dieťa	27	25,96%
c) sociálne učenie, schopnosť pozorovať, napodobňovať, identifikovať sa so svojím vzorom, cvik a posilňovanie	23	22,12%
d) v rodine má každý člen zmysluplnú úlohu	45	43,27%
Spolu:	104	100,00%

Zdroj: vlastné spracovanie.

Graf 10: Rodina vo výchovnom vzťahu ponúka

Zdroj: vlastné spracovanie.

Graf č. 10 je vyjadrením odpovedí na otázku, čo ponúka Vaša rodina vo výchovnom vzťahu. V dotazníku boli uvedené odpovede, z ktorých si mohli študenti vybrať:

- a. je to výraz a prejav prijatia, akceptácie, konania pre dobro a v prospech dieťaťa
- b. jasné výchovné ciele rodičov, zrozumiteľné a prijateľné „pravidlá hry“ aj pre dieťa
- c. sociálne učenie, schopnosť pozorovať, napodobňovať, identifikovať sa so svojim vzorom, cvik a posilňovanie
- d. v rodine má každý člen zmysluplnú úlohu.

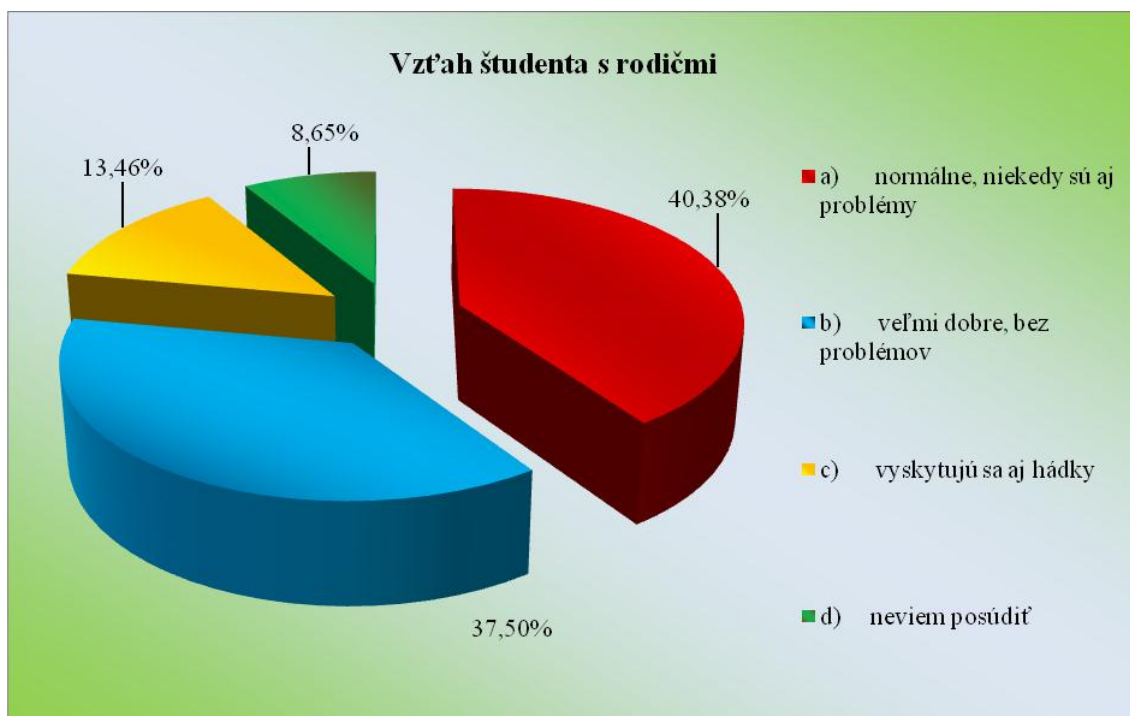
Ako aj z grafu 10 vyplýva u 43,72 % študentov dominovala odpoveď v rodine má každý člen zmysluplnú úlohu. Podľa 25,96 % študentov ich rodina ponúka jasné výchovné ciele rodičov, zrozumiteľné a prijateľné „pravidlá hry“ aj pre dieťa. Sociálne učenie, schopnosť pozorovať, napodobňovať, identifikovať sa so svojim vzorom, cvik a posilňovanie prevládli u 22,12 % študentov, pričom 8,65 % študentov uviedlo je to výraz a prejav prijatia, akceptácie, konania pre dobro a v prospech dieťaťa.

Tabuľka 12: Vzťah študenta s rodičmi

9. Ako vychádzate s rodičmi, aké máte vzťahy?	počet	%
a) normálne, niekedy sú aj problémy	42	40,38%
b) veľmi dobre, bez problémov	39	37,50%
c) vyskytujú sa aj hádky	14	13,46%
d) neviem posúdiť	9	8,65%
Spolu:	104	100,00%

Zdroj: vlastné spracovanie.

Graf 11: Vzťah študenta s rodičmi

Zdroj: vlastné spracovanie.

Graf č. 11 dobre znázorňuje pomer odpovedí podľa toho, či majú študenti pozitívne alebo negatívne vzťahy s rodičmi.

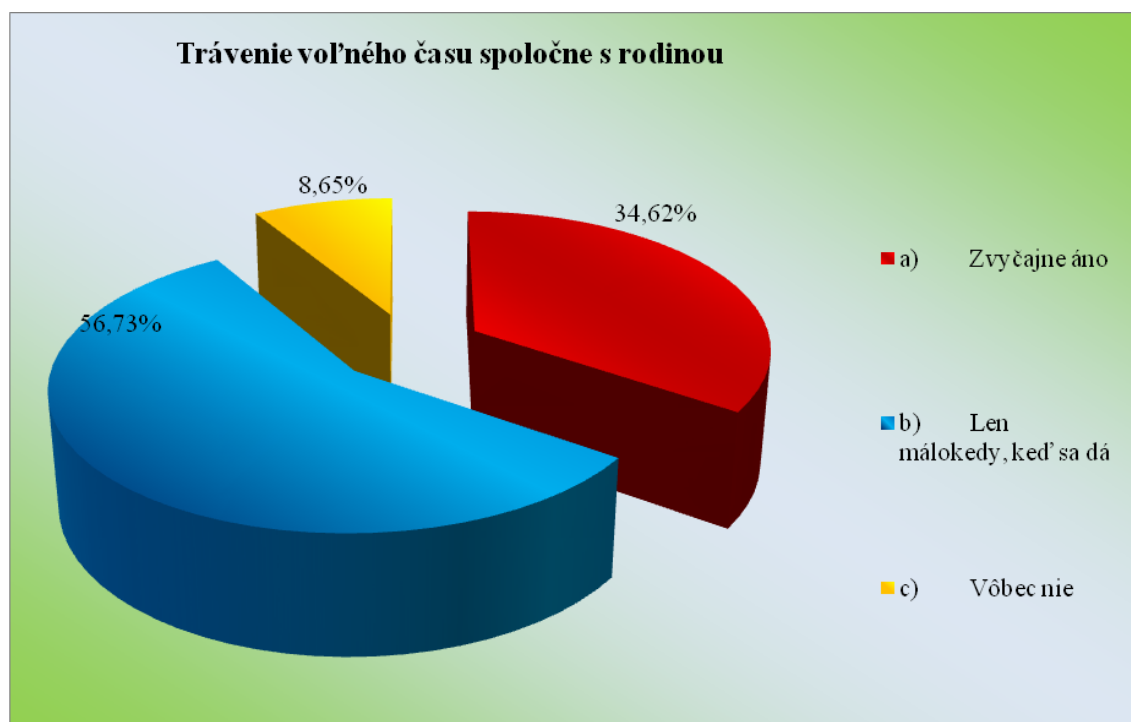
Z grafu č. 11 vyplýva, že najväčší počet študentov, 40,38 % má normálne vzťahy s rodičmi, niekedy sú aj problémy. 37,50 % študentov má veľmi dobré vzťahy, skoro bez problémov. Len 13,46 % študentov označilo „vyskytujú sa aj hádky“. 8,65 % študentov nevedelo posúdiť situáciu.

Tabuľka 13: Trávenie voľného času spoločne s rodinou

10. Chodievate spolu na výlety (trávite voľný čas spoločne s rodinou)?	počet	%
a) Zvyčajne áno	36	34,62%
b) Len málokedy, keď sa dá	59	56,73%
c) Vôbec nie	9	8,65%
Spolu:	104	100,00%

Zdroj: vlastné spracovanie.

Graf 12: Trávenie voľného času spoločne s rodinou

Zdroj: vlastné spracovanie.

Názory študentov na trávenie voľného času spoločne s rodinou znázorňuje graf č. 12. Z grafu vyplýva, že 56,73 % študentov uviedlo, že len málokedy, keď sa dá trávi rodina svoj voľný čas spolu. 34,62 % študentov označilo, že zvyčajne spolu trávi rodina

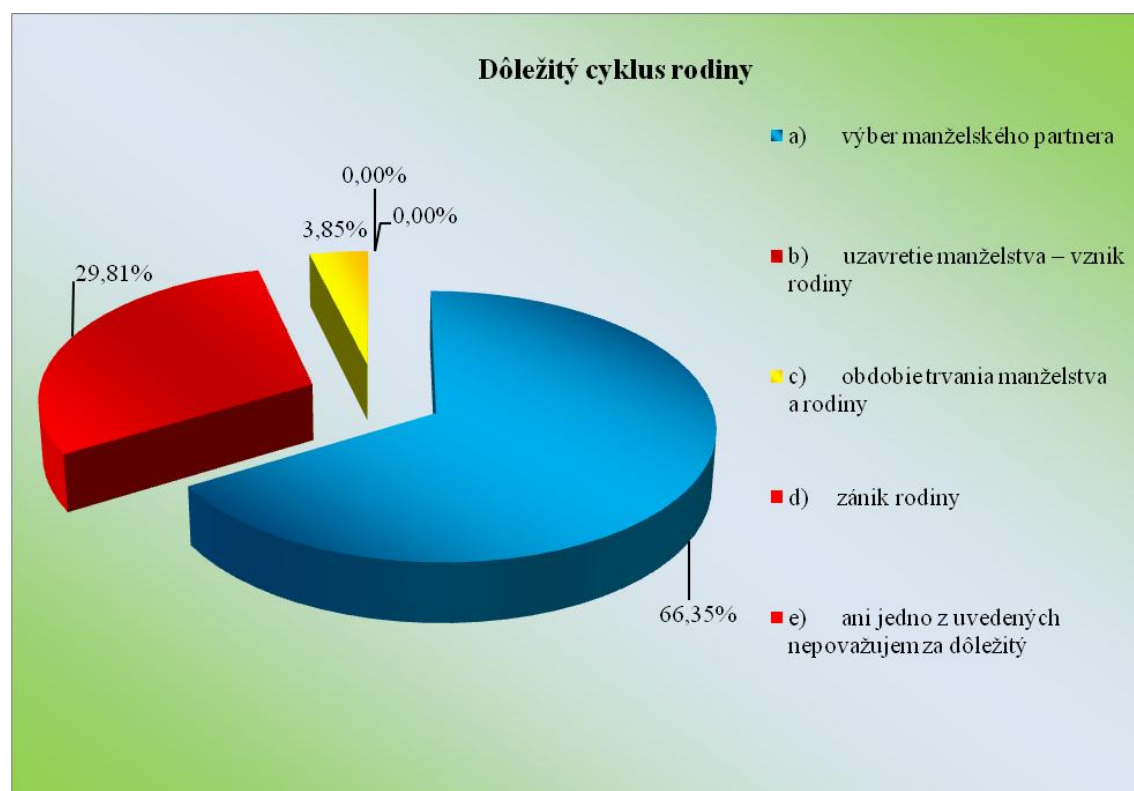
svoj voľný čas, kým len 8,65 % študentov (n = 9) uviedlo negatívnu odpoveď - vôbec netrávi rodina spolu voľný čas.

Tabuľka 14: Dôležitý cyklus rodiny

11. Podľa Vášho názoru, ktorý z nasledovných životných cyklov rodiny je najdôležitejší?	počet	%
a) výber manželského partnera	69	66,35%
b) uzavretie manželstva – vznik rodiny	31	29,81%
c) obdobie trvania manželstva a rodiny	4	3,85%
d) zánik rodiny	0	0,00%
e) ani jedno z uvedených nepovažujem za dôležité	0	0,00%
Spolu:	104	100,00%

Zdroj: vlastné spracovanie.

Graf 13: Dôležitý cyklus rodiny

Zdroj: vlastné spracovanie.

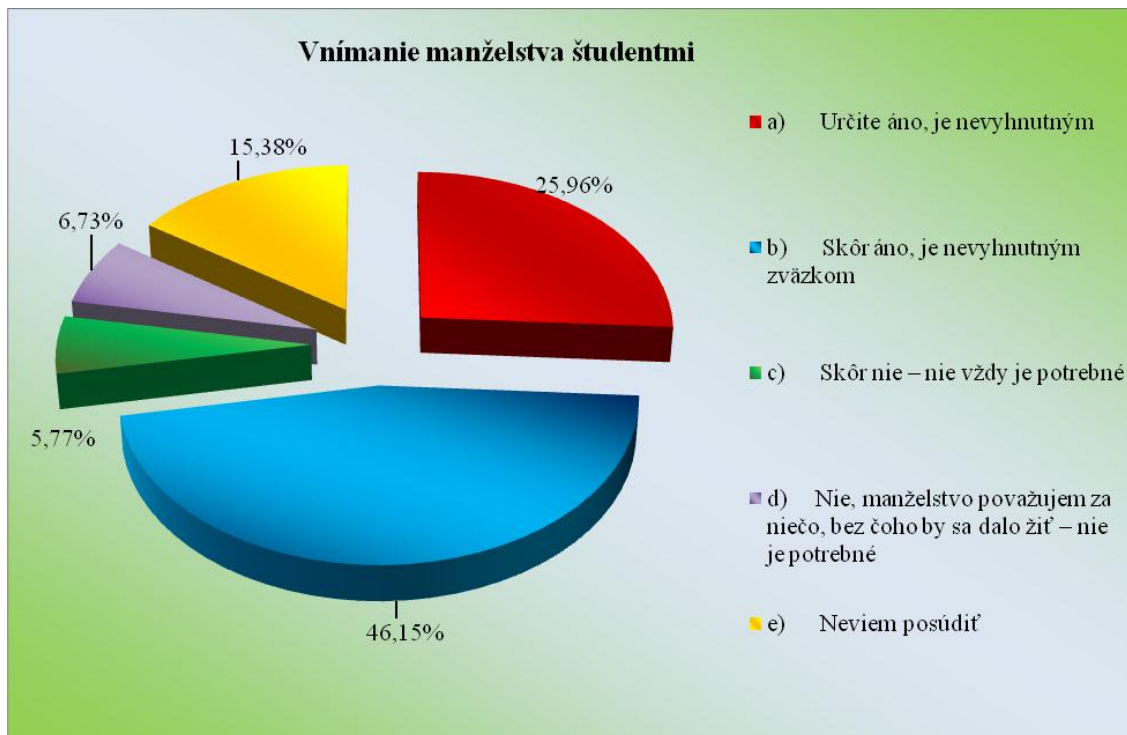
Z grafu č. 13 vyplývajú odpovede študentov na dôležitý cyklus rodinného života. Až 66,35 % študentov uviedlo, že najdôležitejším cyklom je výber manželského partnera. 29,81 % študentov označilo za najdôležitejší cyklus uzavretie manželstva – vznik rodiny. 3,85 % študentov považuje za najdôležitejší cyklus rodinného života práve obdobie trvania manželstva a rodiny.

Tabuľka 15: Vnímanie manželstva študentami

12. Ako vnímate manželstvo? Je podľa Vášho názoru potrebné?	počet	%
a) Určite áno, je nevyhnutným	27	25,96%
b) Skôr áno, je nevyhnutným zväzkom	48	46,15%
c) Skôr nie – nie vždy je potrebné	6	5,77%
d) Nie, manželstvo považujem za niečo, bez čoho by sa dalo žiť – nie je potrebné	7	6,73%
e) Nevieť posúdiť	16	15,38%
Spolu:	104	100,00%

Zdroj: vlastné spracovanie.

Graf 14: Vnímanie manželstva študentami

Zdroj: vlastné spracovanie.

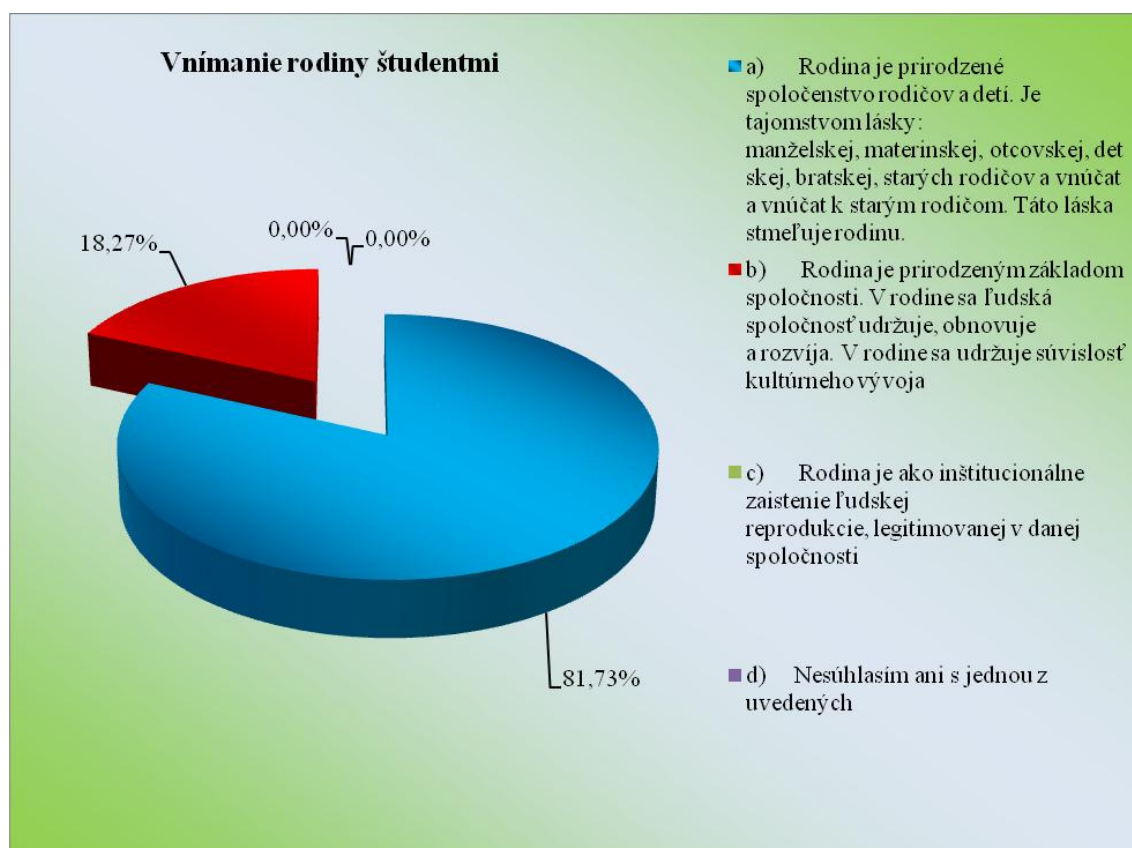
Graf č. 14 znázorňuje vnímanie manželstva študentmi. Ako vyplýva z grafu, 46,15 % študentov uviedlo, že manželstvo je nevyhnutným zväzkom. 25,96 % študentov uviedlo, že manželstvo je nevyhnutným, je potrebným v živote. 6,73 % študentov si myslí, že manželstvo je niečo, bez čoho by sa dalo žiť – nie je potrebné. Až 5,77 % študentov si myslí, že manželstvo nie je vždy potrebné. 15,38 % študentov nevedelo sa vyjadriť.

Tabuľka 16: Vnímanie rodiny študentami

13. Ako vnímate rodinu? Ako by ste ju charakterizovali?	počet	%
a) Rodina je prirodzené spoločenstvo rodičov a detí. Je tajomstvom lásky: manželskej, materinskej, otcovskej, detskej, bratskej, starých rodičov a vnúčat a vnúčat k starým rodičom. Táto láska stmeluje rodinu.	85	81,73%
b) Rodina je prirodzeným základom spoločnosti. V rodine sa ľudská spoločnosť udržuje, obnovuje a rozvíja. V rodine sa udržuje súvislosť kultúrneho vývoja	19	18,27%
c) Rodina je ako inštitucionálne zaistenie ľudskej reprodukcie, legitimovanej v danej spoločnosti	0	0,00%
d) Nesúhlasím ani s jednou z uvedených	0	0,00%
Spolu:	104	100,00%

Zdroj: vlastné spracovanie.

Graf 15: Vnímanie rodiny študentami

Zdroj: vlastné spracovanie.

Názory študentov na rodinu znázorňuje graf č. 15.

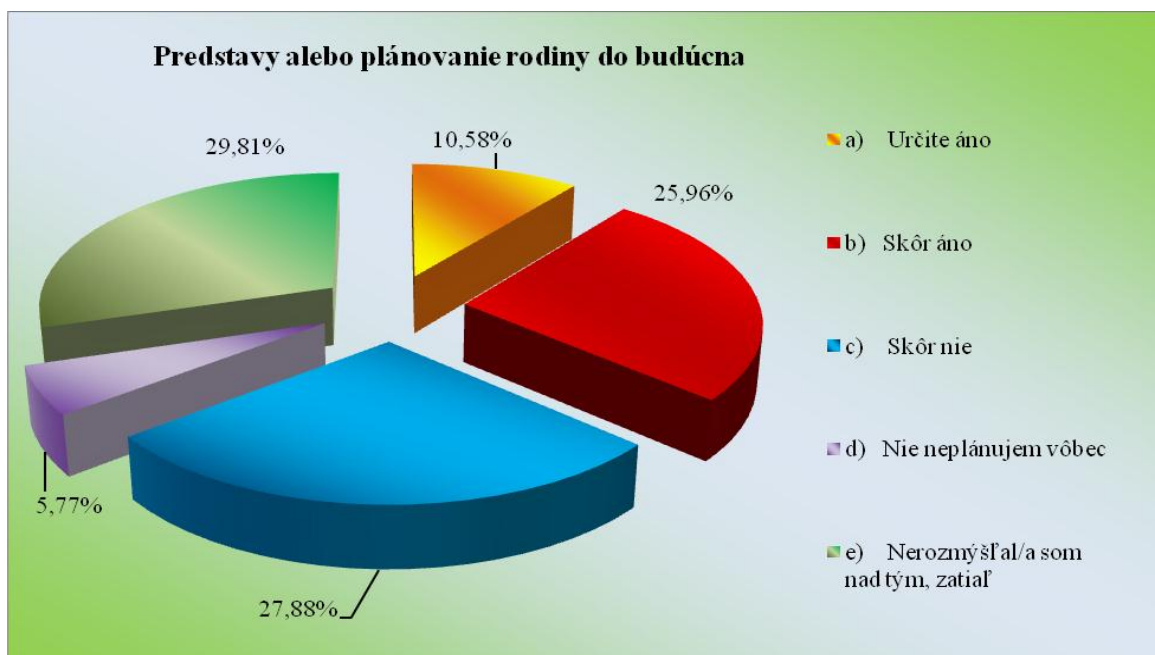
Z grafu vyplýva, že 81,73 % študentov označil odpoveď a), že rodina je prirodzené spoločenstvo rodičov a detí. Podľa týchto študentov rodina je tajomstvom lásky: manželskej, materinskej, otcovskej, detskej, bratskej, starých rodičov a vnúčat a vnúčat k starým rodičom, pričom táto láska stmeluje rodinu. Až 18,27 % považuje rodinu prirodzeným základom spoločnosti, pretože sa v rodine ľudská spoločnosť udržuje, obnovuje a rozvíja. V rodine sa udržuje súvislosť kultúrneho vývoja.

Tabuľka 17: Predstavy alebo plánovanie rodiny do budúcnosti

14. Máte predstavy alebo plánujete rodinu do budúcnosti?	počet	v percentách
a) Určite áno	11	10,58%
b) Skôr áno	27	25,96%
c) Skôr nie	29	27,88%
d) Nie neplánujem vôbec	6	5,77%
e) Nerozmýšľal/a som nad tým, zatiaľ	31	29,81%
Spolu:	104	100,00%

Zdroj: vlastné spracovanie.

Graf 16: Predstavy alebo plánovanie rodiny do budúca

Zdroj: vlastné spracovanie.

Graf č. 16 znázorňuje odpovede študentov ohľadom predstavy alebo plánovanie rodiny do budúca.

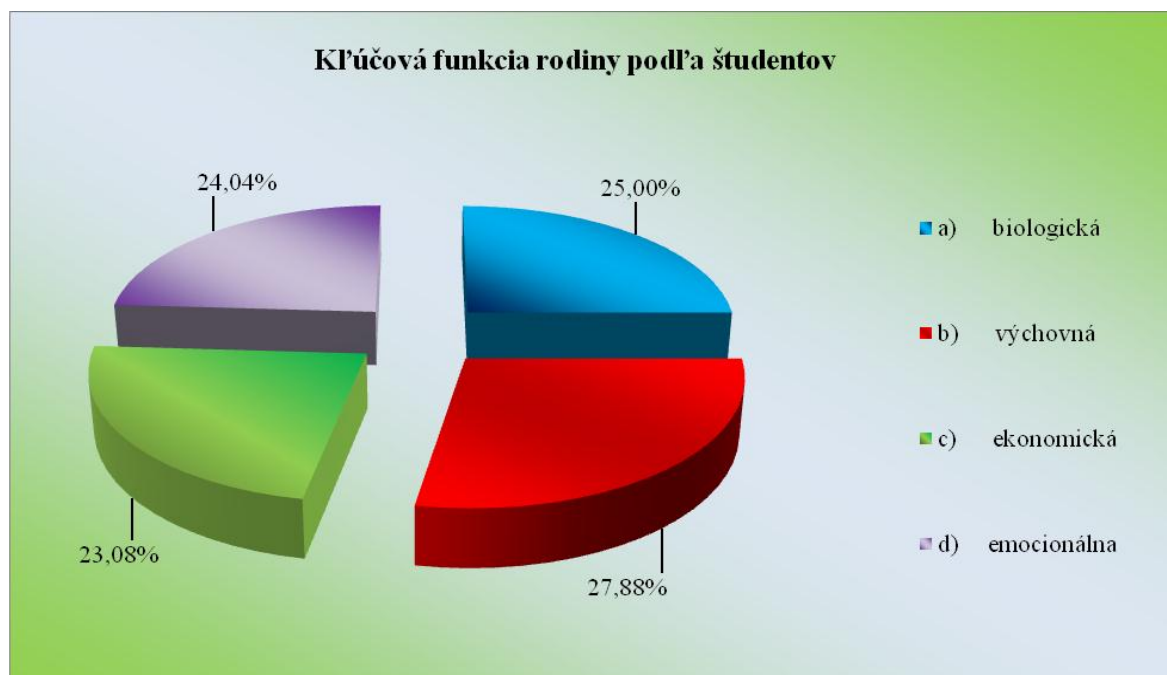
Ako aj vyplýva z uvedeného grafu, 29,81 % študentov uviedlo, že zatiaľ nerozmýšľali nad rodinou, budúcnosťou. 27,88 % študentov však uviedlo, že skôr nemajú predstavy alebo plány na rodinu do budúca. 25,96 % študentov označilo, že skôr má predstavy do budúcnosti, kým 10,58 % študentov jednoznačne uviedlo, že má predstavy a plánovania ohľadom rodiny do budúca. Len 5,77 % študentov nemá vôbec plány na rodinu.

Tabuľka 18: Kľúčová funkcia rodiny podľa študentov

15. Ktorý z uvedených funkcií rodiny považujete za kľúčovú (označte tú funkciu, ktorú považujete za najdôležitejšiu funkciu rodiny)?	počet	%
a) biologická	26	25,00%
b) výchovná	29	27,88%
c) ekonomická	24	23,08%
d) emocionálna	25	24,04%
Spolu:	104	100,00%

Zdroj: vlastné spracovanie.

Graf 17: Kľúčová funkcia rodiny podľa študentov

Zdroj: vlastné spracovanie.

Graf č. 17 znázorňuje kľúčovú funkciu rodiny z aspektu študentov.

Ako aj vyplýva z uvedeného grafu, 27,88 % študentov uviedlo, že výchovná funkcia rodiny je nevyhnutným. 25,00 % študentov uviedlo, že je to funkcia biologická.

24,04 % študentov si myslí, že kľúčovou funkciou rodiny je emocionálna funkcia. Až 23,08 % študentov si myslí, že kľúčovou funkciou je práve ekonomická funkcia rodiny.

3.3 Overenie hypotéz a diskusia

H1: Predpokladáme, že vo väčšine rodín sa vyskytuje autoritatívny výchovný štýl alebo demokratický výchovný štýl.

Ako aj vyplýva z tabuľky 19, vo väčšine rodín sa vyskytuje autoritatívny alebo demokratický výchovný štýl. Preto **hypotézu H1 potvrdíme**.

Tabuľka 19: Overenie hypotézy H1 o predpoklade vyskytnutia výchovného štýlu

Výchovný štýl v rodinách	počet	%
a) autoritatívny výchovný štýl	55	52,88%
b) liberálny výchovný štýl	11	10,58%
c) zanedbávajúci výchovný štýl	0	0,00%
d) demokratický výchovný štýl	37	35,58%
e) zhovievavý rodičovský štýl	1	0,96%
Spolu:	104	100,00%

Zdroj: vlastné spracovanie.

H2: Predpokladáme, že existuje vzťah medzi výchovným štýlom rodičov a výsledkami študenta v škole.

Nulová hypotéza pre H2: Stupeň výsledkov v škole nezávisí od stupňa výchovného štýlu rodičov.

Tabuľka 20: Pomocná tabuľka pre hypotézu H2 o predpoklade závislosti výsledkov a výchovného štýlu rodičov

Stupeň výchovného štýlu rodičov	Stupeň výsledkov v škole						CELKOM :
	Priemer do 1,5	Priemer 1,6 - 2,0	Priemer 2,0 - 3,0	Zlé výsledky			
autoritatívny	26	29	5	0			60
demokratický	13	18	13	0			44
CELKOM:	39	47	18	0	0	0	104

Zdroj: vlastné spracovanie.

Tabuľka 21: Chí kvadrát pre hypotézu H2 o predpoklade závislosti výsledkov a výchovného štýlu rodičov

i	j	f ₀	f _{ij} - f ₀	(f _{ij} - f ₀) ²	(f _{ij} - f ₀) ² / f ₀
1	1	22,500	3,500	12,250	0,544
	2	16,500	-3,500	12,250	0,742
2	1	27,115	1,885	3,552	0,131
	2	19,885	-1,885	3,552	0,179
3	1	10,385	-5,385	28,994	2,792
	2	7,615	5,385	28,994	3,807
S		104,000	0,000		x₂ = 8,196

Zdroj: vlastné spracovanie.

Kritická hodnota 7,81. To sme vyhľadali v tabuľke kritických hodnôt pre Chí kvadrát. Vypočítaná hodnota $x_2 = 8,196$ (tabuľka 21) je vyššia ako kritická hodnota $x_2 = 7,81$ a preto nepotvrdzujeme nulovú hypotézu pre H2 o závislosti znakov výsledkov

študenta a stupňa výchovného štýlu rodičov. Preto tvrdíme, že stupeň výchovného štýlu závisí od výsledkov študentov, pretože vypočítané hodnoty sú signifikantné. **Hypotéza H2 je potvrdená.**

H3: Predpokladáme, že väčšina študentov vychádza s rodičmi bez problémov.

Ako aj vyplýva z tabuľky 20, väčšina študentov vychádza s rodičmi bez problémov. Až 40,38 % + 37,50 % študentov nemá hádky a problémy s rodičmi, a naopak. **Hypotéza H3 je potvrdená.**

Tabuľka 22: Overenie hypotézy H3 o predpoklade vzťahu študentov s rodičmi

Vzťahy v rodinách	počet	%
a) normálne, niekedy sú aj problémy	42	40,38%
b) veľmi dobre, bez problémov	39	37,50%
c) vyskytujú sa aj hádky	14	13,46%
d) neviem posúdiť	9	8,65%
Spolu:	104	100,00%

Zdroj: vlastné spracovanie.

H4: Predpokladáme, že existuje súvislosť medzi vzťahmi rodičov a deťmi a medzi spoločným názorom študenta s výchovným štýlom rodičov.

Nulová hypotéza pre H4: Stupeň vzťahov nezávisí od stupňa spoločného názoru študenta s výchovným štýlom rodičov.

Tabuľka 23: Pomocná tabuľka pre hypotézu H4 o predpoklade závislosti vzťahov a spoločného názoru študenta s výchovným štýlom rodičov

Stupeň vzťahov v rodine	Stupeň vzťahov medzi rodičmi a deťmi			CELKOM:
	spokojný	skôr spokojný	skôr nespokojný	
dobré vzťahy	9	70	5	84
zlé vzťahy, problémy, hádky	4	4	6	14
CELKOM:	13	74	11	98

Zdroj: vlastné spracovanie.

Tabuľka 24: Chí kvadrát pre hypotézu H4 o predpoklade závislosti vzťahov a spoločného názoru študenta s výchovným štýlom rodičov

i	j	f ₀	f _{ij} - f ₀	(f _{ij} - f ₀) ²	(f _{ij} - f ₀) ² / f ₀
1	1	11,143	-2,143	4,592	0,412
	2	1,857	2,143	4,592	2,473
2	1	63,429	6,571	43,184	0,681
	2	10,571	-6,571	43,184	4,085
3	1	9,429	-4,429	19,612	2,080
	2	1,571	4,429	19,612	12,481
S		98,000	0,000		x² = 22,211

Zdroj: vlastné spracovanie.

Kritická hodnota z tabuľky hodnôt je 5,99. Vypočítaná hodnota $x^2 = 22,211$ (tabuľka 24) je vyššia ako kritická hodnota $x^2 = 5,99$ a preto nepotvrdzujeme nulovú hypotézu pre H4 o závislosti znakov spokojnosti študenta a stupňa výchovného štýlu rodičov. Preto tvrdíme, že stupeň vzťahov v rodinách závisí od stupňa spoločného názoru študentov s výchovným štýlom rodičov, pretože vypočítané hodnoty sú signifikantné. **Hypotéza H4 je potvrdená.**

H5: Predpokladáme, že existuje súvislosť medzi poradím narodenia študenta a výsledkami v štúdiu.

Nulová hypotéza pre H5: Stupeň výsledkov študenta nezávisí od stupňa poradia narodenia.

Tabuľka 25: Pomocná tabuľka pre hypotézu H5 o predpoklade závislosti výsledkov v škole a poradia narodenia

Stupeň poradia narodenia	Stupeň výsledkov v škole			
	Priemer do 1,5	Priemer 1,6 - 2,0	Priemer 2,0 - 3,0	CELKOM:
Prorodené	17	18	6	41
Prostredné, druhorodené a najmladšie	22	29	12	63
CELKOM:	39	47	18	104

Zdroj: vlastné spracovanie.

Tabuľka 26: Chí kvadrát pre hypotézu H5 o predpoklade závislosti výsledkov v škole a poradia narodenia

i	j	f ₀	f _{ij} - f ₀	(f _{ij} - f ₀) ²	(f _{ij} - f ₀) ² / f ₀
1	1	15,375	1,625	2,641	0,172
	2	23,625	-1,625	2,641	0,112
2	1	18,529	-0,529	0,280	0,015
	2	28,471	0,529	0,280	0,010
3	1	7,096	-1,096	1,202	0,169
	2	10,904	1,096	1,202	0,110
S		104,000	0,000		0,588

Zdroj: vlastné spracovanie.

Kritická hodnota je 5,99. Vypočítaná hodnota $\chi^2 = 0,588$ (tabuľka 26) je nižšia ako kritická hodnota $\chi^2 = 5,99$ a preto potvrdzujeme nulovú hypotézu o nezávislosti stupňa výsledkov študenta v škole a stupňa poradia narodenia. **Hypotéza H5 nie je potvrdená**, ale tvrdíme, že stupeň výsledkov v škole nezávisí od stupňa poradia narodenia, pretože vypočítané hodnoty sú významné.

ZÁVER

Rodina predstavuje významné sociálne a edukačné prostredie pre vývoj a rozvoj dieťaťa, a podieľa sa na uspokojovaní potrieb všetkých svojich členov, pričom sa rodina považuje za prirodzené spoločenstvo rodičov a detí. Rodina je tak tajomstvom lásky, ktorá stmeluje rodinu. Rodina je však chápaná aj ako prirodzený základ spoločnosti, v ktorom sa ľudská spoločnosť udržuje, obnovuje a rozvíja, pričom je ako inštitucionálne zaistenie ľudskej reprodukcie, legitimovanej v danej spoločnosti.

Na rodinu má veľký vplyv aj rozmanitosť výchovného prostredia, ktoré je však ovplyvňované vonkajšími prvkami, pričom na rodinnú atmosféru môže mať vplyv samotná dvojica – matka a otec, ale aj dieťa. Rodinnú atmosféru vytvárajú spoločne, tak že pritom uspokojujú svoje potreby navzájom. Z práce vyplýva definícia rodinnej konštelácie, ale tiež funkcie a typy rodín, ktoré sme aj využili v praktickej časti práce. Rodinná konštelácia predstavuje teda skladbu rodiny, počet jej členov a príbuzenské vzťahy. V rodinnej konštelácii sa môže vek, pohlavie a poradie narodených detí premietnuť do súrodeneckých vzťahov a vzťahov rodičov k jednotlivým deťom a ovplyvniť tak povahové vlastnosti detí.

Diplomová práca sa zaoberá s rodinnou konšteláciou a jej vplyvom na výchovu a vzdelávanie v rodinnom prostredí. Rozoberá rodinu, jej funkcie, typy a manželstvo. Zmieňuje o životnom cykle rodiny. Cieľom diplomovej práce bolo poukázať na rodinnú konšteláciu, ako na vzťahy medzi rodičmi a deťmi, rodinnú atmosféru, hodnoty a súrodencov i poradie narodenia.

Cieľom praktickej časti diplomovej práce bolo zistiť a poukázať rodinnú konšteláciu a názory študentov na inštitút manželstva a rodiny.

Predpokladali sme, že vo väčšine rodín sa vyskytuje autoritatívny výchovný štýl alebo demokratický výchovný štýl, pričom sme hypotézu H1 potvrdili. Ďalej sme predpokladali aj to, že existuje vzťah medzi výchovným štýlom rodičov a výsledkami študenta v škole. Táto hypotéza sa potvrdila tiež (H2). Vyslovili sme, že väčšina študentov vychádza s rodičmi bez problémov (H3). Predpokladali a tvrdili sme, že

stupeň vzťahov v rodinách závisí od spokojnosti študentov s výchovným štýlom rodičov, pretože vypočítané hodnoty sú signifikantné (H4). Hypotézu H5 sme nemohli potvrdiť na skúmanej vzorke študentov, ale mohli sme tvrdiť, že stupeň výsledkov v škole nezávisí od stupňa poradia narodenia, pretože vypočítané hodnoty sú signifikantné.

Odporúča sa v budúcnosti skúmať či:

- existuje vzťah medzi úplnosťou/neúplnosťou rodiny a spokojnosťou s výchovným štýlom rodiča,
- existuje súvislosť medzi trávením voľného času a výchovným štýlom rodičov,
- existuje súvislosť medzi poradím narodenia a vzťahmi s rodičmi či rodinnými príbuznými,
- existuje vzťah medzi výchovným štýlom rodičov a trávením voľného času deťmi,
- sa medzi skupinami s rôznymi súrodeneckými konšteláciami objavia štatisticky významné rozdiely v niektorých charakteristikách,
- existuje vzťah medzi vekom, pohlavím, poradím narodených detí a súrodeneckými vzťahmi, alebo či existuje súvislosť medzi poradím narodenia detí a vzťahom rodičov k jednotlivým deťom a či to ovplyvní povahové vlastnosti detí,
- existuje vzťah medzi výchovným štýlom a zvládaním záťaže, či krízou rodiny.

Tieto odporúčania sú len naznačené možnosti, pričom možnosť na skúmanie jednotlivých premenných je omnoho viac. Preto by sme radi upriamili pozornosť odborníkov, výskumníkov na skúmanie závislosti medzi viacerými premennými, ktoré sú kľúčovými vo výchove, vzdelaní a v rodine.

Čo je vlastne rodina? Odpoveď by sme mohli hľadať v niekoľkých vedných disciplínach. Inak sa na rodinu pozerá psychológia, inak sociológia, pedagogika alebo právo. Jedno však majú všetky definície spoločné – považujú rodinu za najzákladnejší pilier, či bunku spoločnosti. Už od počiatku svojho bytia mal človek potrebu niekam patriť. Preto vyvárať tlupy, rodové spoločenstvá, menšie či väčšie komunity. Určoval si

pravidlá, podľa ktorých sa riadil život v skupine ako celku. Každé spoločenstvo nebolo len jedným nedeliteľným celkom, malo aj svoje menšie podskupiny, ktoré nielen prijímali, ale aj pretvárali všeobecne platné pravidlá. Celok ako taký dnes predstavuje spoločnosť, v ktorej žijeme a jednou jeho podskupinou je práve rodina. Kvalita života spoločnosti výrazne závisí od kvality života rodiny, teda v akých podmienkach sa nachádza spoločnosť, v takých existuje aj rodina. To znamená, že ich vzájomná interakcia zasahuje do celého života spoločnosti, je jeho neoddeliteľnou súčasťou.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

Knihy, časopisy a zborníky:

BAHOUNEK, T. 1997. *Křesťanská sociologie pro každého*. Třebíč : Arca JiMfa, 1997. 376 s. ISBN 80-85766-95-7

ČÁP, J. 1996. *Rozvíjení osobnosti a způsob výchovy*. Praha : 1996, ISV. ISBN 80-85866-15-3.

ČECHOVÁ, D. 2004. Vplyv poradia narodenia na osobnosť chlapcov a dievčat. In *Psychologické dny 2004 : Svět žen a svět mužů. Polarita a vzájemné obohacování*. 2004, 5 s.

GILLERNOVÁ, I. 2005. Způsob výchovy v současné české rodině z pohledu dospívajících chlapců a dívek. In HELLER, D. a kol. (eds.). 2005. *Psychologické dny 2004 : Svět žen a svět mužů : polarita a vzájemné obohacování : sborník příspěvků z konference Psychologické dny, Olomouc 2004*. Olomouc : Universita Palackého v Olomouci, 2005. Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Facultas Philosophica, Psychologica 35 - suppl. ISBN 80-244-1059-1, 14 s.

HAVRAN, J. 1998. *Pedagogika. Úvod do štúdia*. Prešov : PÚ v Prešove, Fakulta humanitných a prírodných vied, 1998. ISBN 80-8888-546-9.

HRONCOVÁ, J. 1996. *Sociológia výchovy*. Banská Bystrica: PF Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, 1996. ISBN 80-88825-37-7.

KAMENSKÁ, J. 2010. Význam rodinného prostredia a jeho sanácia. In *5. medzinárodná konferencia doktorandov odborov Psychológia a Sociálna práca. : zborník z konferencie*. Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa, 2010. ISBN 978-80-8094-699-9, s. 407-413.

KOVÁČIK, V. 2002.

KRAUS, B. 1999. *Sociálne aspekty výchovy*. Hradec Králové : Gaudeamus, 1999. 166 s. ISBN 80-7041-135-x.

MANNIOVÁ, J. 2004. *Kapitoly z pedagogiky I*. Bratislava : Luskpress, 2004. ISBN 80-968956-2-1.

MANNIOVÁ, J. 2007. Rodičovská autorita a štýly výchovy činitele ovplyvňujúce výchovu v rodine. In *Pedagogická orientace*. ISSN 1211-4669, 2007, č. 1, s. 34-44.

MARTINKOVÁ, J. *Praktická aplikácia striedavej výchovy v praxi na Slovensku*. 3 s. ISBN nemá.

- MATĚJČEK, Z. 1997. *Po dobrém nebo po zlém*. Praha : Portál, 1997.
- MOŽNÝ, I. 2002. *Sociologie rodiny*. 2. vyd. Praha : SLON, 2002. ISBN 80-86429-05-9.
- PROCHÁZKA, J. a kol. Prosociální chování a jeho vztah k sourozeneckým konstelacím a k vyžadování prosociálního chování. In *Psychologické dny: Já & my a oni*. 10 s.
- REŠETKOVÁ, D. 1999. Negatívne tendencie v rodinnej výchove. In *Rodina a škola*. 1999, č. 5, s. 12.
- SOBOTKOVÁ, I. 2007. Rodina v souvislostech dnešní doby: obavy a výzvy. In HELLER, D. - MERTIN, V. - SOBOTKOVÁ, I. (eds.). 2007. *Psychologické dny 2006 : Prožívání sebe a měnícího se světa*. Praha : FF UK & ČMPS, 2007. ISBN neznáme, 7 s.
- SOBOTKOVÁ, I. 2009. Rodina. In BAŠTECKÁ, B. (ed.). 2009. *Psychologická encyklopedie : Aplikovaná psychologie*. Praha : Portál, 2009. s. 318-320.
- ŠATÁNEK, J. 2004. Súčasná rodina a jej premeny. In *Rodinné prostredie ako faktor socializácie a personalizácie osobnosti dieťaťa*. Banská Bystrica : FHV UMB, 2004. ISBN 80-8083-015-0, s. 91-104.
- ŠPÁNIK, M. 1994. *Sociálna determinácia výchovy v rodine a v škole*. Bratislava : PdF UK. 86 s. ISBN 80-966994-3-1.
- ŠTĚRBOVÁ, D. 2005. Chtěli bychom dítě – jaká jsme rodina? In HELLER, D. a kol. (eds.). 2005. *Psychologické dny 2004 : Svět žen a svět mužů : polarita a vzájemné obohacování : sborník příspěvků z konference Psychologické dny, Olomouc 2004*. Olomouc : Universita Palackého v Olomouci, 2005. Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Facultas Philosophica, Psychologica 35 - suppl. ISBN 80-244-1059-1, 6 s.
- ŠTURÁK, P. 2005. Výchovné činitele rozvoja osobnosti. In *Theologos*. 2005, č. 1.
- ŠTŮR, I. 2006. *Metamorfózy života : Diferenciálna psychológia ľudského vývinu*. Pre Procter & Gamble, 2006. 93 s. ISBN 80-89158-09-9.
- TAVEL, P. 2011. Vybrané aspekty interakcie a vzájomný vplyv medzi starým rodičom a vnukom. In 2011, roč. 18, č. 1, s. 43-47.
- TIRPÁK, P. 2010. *Rodinná výchova*. Prešov : Vydala Prešovská univerzita v Prešove, Gréckokatolícka teologická fakulta, 2010. 144 s. ISBN 978-80-555-0142-0.
- VARGAŠ, Š. 1996. *Základné otázky sociálneho učenia cirkvi*. Bratislava : Univerzita Komenského, 1996. ISBN 80-88696-13-5.

Internetové zdroje:

ELEKTRONICKÁ UČEBNICA PEDAGOGICKÉHO VÝSKUMU. 2012. *Grafy*. [online]. Elektronická učebnica pedagogického výskumu. 2012. [cit. 25.02.2012]. Dostupné na: <<http://www.e-metodologia.fedu.uniba.sk/index.php/kapitoly/spracovanie-udajov/grafy.php?id=i19p3>>.

NANICMAMA.sk. *Hellinger*. [online]. Elektronická učebnica pedagogického výskumu. 2012. [cit. 25.02.2012]. Dostupné na: <<http://www.nanicmama.sk>>.

POLÁKOVÁ, S. 2006. *Viete, prečo sú súrodenci takí rozdielni?* [online]. Rodinka.sk, 28.06.2006. [cit. 02.02.2012]. Dostupné na: <>.

REBROVÁ, S. 2012. *Prvé dieťa bude mať inú povahu ako posledné*. [online]., Tlačová správa Markíza, 2012. [cit. 02.02.2012]. Dostupné na: <>.

ZOZNAM TABULIEK A GRAFOV

Zoznam tabuliek

Tabuľka 1: Vrátenosť dotazníkov	42
Tabuľka 2: Študenti podľa pohlavia	43
Tabuľka 3: Výsledky študentov v škole	44
Tabuľka 4: Študenti podľa typu rodiny	45
Tabuľka 5: Študenti podľa poradia narodenia	46
Tabuľka 6: Počet súrodencov	47
Tabuľka 7: Počet súrodencov	48
Tabuľka 8: Počet súrodencov	50
Tabuľka 9: Spokojnosť s výchovným štýlom rodičov.....	51
Tabuľka 10: Základné podmienky pozitívnej rodinnej výchovy pocit'ované študentmi	52
Tabuľka 11: Rodina vo výchovnom vzťahu ponúka	54
Tabuľka 12: Vzťah študenta s rodičmi	55
Tabuľka 13: Trávenie voľného času spolkne s rodinou.....	57
Tabuľka 14: Dôležitý cyklus rodiny	58
Tabuľka 15: Vnímanie manželstva študentmi	59
Tabuľka 16: Vnímanie rodiny študentmi.....	61
Tabuľka 17: Predstavy alebo plánovanie rodiny do budúcnosti.....	62
Tabuľka 18: Kľúčová funkcia rodiny podľa študentov	64
Tabuľka 19: Overenie hypotézy H1 o predpoklade vyskytnutia výchovného štýlu.....	65
Tabuľka 20: Pomocná tabuľka pre hypotézu H2 o predpoklade závislosti výsledkov a výchovného štýlu rodičov	66
Tabuľka 21: Chí kvadrát pre hypotézu H2 o predpoklade závislosti výsledkov a výchovného štýlu rodičov	66
Tabuľka 22: Overenie hypotézy H3 o predpoklade vzťahu študentov s rodičmi	67
Tabuľka 23: Pomocná tabuľka pre hypotézu H4 o predpoklade závislosti vzťahov a spokojnosti študenta s výchovným štýlom rodičov	68
Tabuľka 24: Chí kvadrát pre hypotézu H4 o predpoklade závislosti vzťahov a spokojnosti študenta s výchovným štýlom rodičov	68
Tabuľka 25: Pomocná tabuľka pre hypotézu H5 o predpoklade závislosti výsledkov v škole a poradia narodenia	69
Tabuľka 26: Chí kvadrát pre hypotézu H5 o predpoklade závislosti výsledkov v škole a poradia narodenia.....	69

Zoznam grafov

Graf 1: Študenti podľa pohlavia.....	43
Graf 2: Výsledky študentov v škole.....	44
Graf 3: Študenti podľa typu rodiny.....	46
Graf 4: Študenti podľa poradia narodenia.....	47
Graf 5: Počet súrodencov.....	48
Graf 6: Domov a istota.....	49
Graf 7: Výchovný štýl rodičov	50

Graf 8: Spokojnosť s výchovným štýlom rodičov	51
Graf 9: Základné podmienky pozitívnej rodinnej výchovy pocitované študentmi	53
Graf 10: Rodina vo výchovnom vzťahu ponúka.....	54
Graf 11: Vzťah študenta s rodičmi.....	56
Graf 12: Trávenie voľného času spoločne s rodinou.....	57
Graf 13: Dôležitý cyklus rodiny	58
Graf 14: Vnímanie manželstva študentmi	60
Graf 15: Vnímanie rodiny študentmi	61
Graf 16: Predstavy alebo plánovanie rodiny do budúcnosti	63
Graf 17: Kľúčová funkcia rodiny podľa študentov.....	64

ZOZNAM PRÍLOH

Príloha A – Dotazník

PRÍLOHY

Príloha A – Dotazník

Milá študentka, milý študent!

Považujem za dôležité zistiť a poukázať, ako vnímate rodinu a manželstvo, že aká je Vaša rodina, akým výchovným štýlom Vás rodičia vychovávajú. Chcem skúmať rodinnú konšteláciu, teda vzťahy medzi Vami a rodičmi, trávenie voľného času, a či sa u Vás vyskytujú hádky.

Dotazník slúži ako podklad magisterskej diplomovej práce, pričom je anonymný. Zodpovedanie otázok potrvá približne 15 - 20 minút.

Dovoľte aby som sa Vám vopred poďakoval za úprimné vyplnenie dotazníka.

Bc. Štefan Compel

1. Z akého typu rodiny pochádzate?

- a) úplná rodina, v ktorej žijú oba vlastní rodičia v manželstve s dieťaťom, deťmi
- b) neúplná rodina, keď jeden vlastný rodič žije osamelo s dieťaťom, deťmi
- c) doplnená rodina, keď vlastný rodič, komu je dieťa zverené do starostlivosti, žije v novom manželstve s iným partnerom
- d) náhradná rodina, keď dieťa žije u adoptívnych rodičov či pestúnov.
- e) družská rodina, keď oba vlastní rodičia, alebo jeden z nich, žije so svojim partnerom a dieťaťom bez uzatvorenia manželstva.

2. V akom poradí ste sa Vy osobne narodili?

- a) prvorodené dieťa
- b) prostredné a druhonarodené dieťa

- c) najmladšie dieťa

3. Koľko máte súrodencov?

- a) 1 súrodenca
- b) 2 súrodencov
- c) 3 a viac súrodencov
- d) nemám súrodencov, som jedináčik

4. Váš domov Vám dáva istotu:

- a) zaopatrenosti (získavate potrebnú výbavu, podmienky na rozvinutie)
- b) chránenosti (pred nečasom, intimita, pokoj)
- c) milovanosti (milujete a ste milovaní, miesto pre odpustenie)
- d) ani jedno z uvedených.

5. Ktorý výchovný štýl je na Vašich rodičov charakteristické?

- a) autoritatívny výchovný štýl - je zameraný na presadzovanie požiadaviek a potrieb rodiča voči požiadavkám a potrebám detí. Rodič uplatňuje svoju moc a formálnu autoritu bez akceptovania dieťaťa ako subjektu. Vyžaduje od dieťaťa, aby sa správalo rozumne a spoločensky na úrovni zodpovedajúcej jeho veku a schopnostiam. Vrelý, starostlivý, je zvedavý na názory a city dieťaťa. Rodičovské rozhodnutia sú deťom zdôvodnené.
- b) liberálny výchovný štýl - akceptuje a uprednostňuje potreby a požiadavky dieťaťa pred požiadavkami a potrebami rodiča. Rodič uplatňuje voľný štýl pôsobenia bez výrazného kladenia požiadaviek na aktivitu a konanie dieťaťa a bez primeraného zaťažovania a zapájania dieťaťa do života rodiny.
- c) zanedbávajúci výchovný štýl - v ktorom rodič neadekvátne zabezpečuje alebo vôbec nezabezpečuje potreby a požiadavky dieťaťa, vývin dieťaťa a jeho výchovu nepodporuje, je k nemu ľahostajný. Príliš zaneprázdnený, nezúčastnený na živote detí, bez záujmu o to, čím sa zaoberajú. Vyhyba sa obojstrannej komunikácii a málo si všíma názory a city detí.

- d) demokratický výchovný štýl - zladuje požiadavky rodiča a dieťaťa, rešpektuje oba subjekty ako rovnocenných partnerov. Rodič akceptuje dieťa, jeho potreby, požiadavky a záujmy a pôsobí na neho prirodzenou autoritou.
- e) zhovievavý rodičovský štýl - je prijímajúci, reagujúci a orientovaný na dieťa, od ktorého sa veľmi málo vyžaduje. Správanie sa dieťaťa - prevláda pozitívne, živé citové ladenie, dieťa je však nezrelé, nevláda svoje impulzy a nedokáže sa na seba spoľahnúť. Od dieťaťa žiada málo. Prijímajúci, reagujúci a orientovaný na dieťa.
- f) zanedbávajúci rodičovský štýl - vyznačuje sa prílišnou zamestnanosťou rodičov, či už v práci alebo svojimi činnosťami. Nezúčastňujú sa na živote detí, neprejavujú záujem o ich svet, málo si všímajú ich názory alebo city. Správanie sa dieťaťa - je náladové, je nesústredené, roztopašné, nestojí o školské vzdelávanie, často chodí poza školu a má sklon k užívaniu drog.

6. Ste spokojný/á s výchovným štýlom svojich rodičov?

- a) Áno
- b) Skôr áno
- c) Skôr nie
- d) Nie
- e) Neviem

7. Ktoré z nasledovných základných podmienok pozitívnej rodinnej výchovy cítite v rodine? (Označte prosím max. 3 najčastejšie vyskytujúce.)

- a) rodičovská láska
- b) kladné citové vzťahy rodičov k vám

- c) harmonické vzťahy všetkých členov rodiny
- d) realistické výchovné postoje a správne rodičovské roly vo výchovnom pôsobení otca a matky
- e) poriadok rodinného života
- f) pozitívny príklad rodičov i súrodencov
- g) primerané požiadavky na správanie a konanie dieťaťa

8. Čo ponúka Vaša rodina vo výchovnom vzťahu?

- a) je to výraz a prejav prijatia, akceptácie, konania pre dobro a v prospech dieťaťa
- b) jasné výchovné ciele rodičov, zrozumiteľné a prijateľné „pravidlá hry“ aj pre dieťa
- c) sociálne učenie, schopnosť pozorovať, napodobňovať, identifikovať sa so svojím vzorom, cvik a posilňovanie
- d) v rodine má každý člen zmysluplnú úlohu.

9. Ako vychádzate s rodičmi, aké máte vzťahy?

- a) normálne, niekedy sú aj problémy
- b) veľmi dobre, bez problémov
- c) vyskytujú sa aj hádky
- d) neviem posúdiť

10. Chodievate spolu na výlety (trávite voľný čas spoločne s rodinou)?

- a) Zvyčajne áno

- b) Len málokedy, keď sa dá
- c) Vôbec nie

11. Podľa Vášho názoru, ktorý z nasledovných životných cyklov rodiny je najdôležitejší?

- a) výber manželského partnera
- b) uzavretie manželstva – vznik rodiny
- c) obdobie trvania manželstva a rodiny
- d) zánik rodiny
- e) ani jedno z uvedených nepovažujem za dôležité.

12. Ako vnímate manželstvo? Je podľa Vášho názoru potrebné?

- a) Určite áno, je nevyhnutným
- b) Skôr áno, je nevyhnutným zväzkom
- c) Skôr nie – nie vždy je potrebné
- d) Nie, manželstvo považujem za niečo, bez čoho by sa dalo žiť – nie je potrebné
- e) Neviem posúdiť

13. Ako vnímate rodinu? Ako by ste ju charakterizovali?

- a) Rodina je prirodzené spoločenstvo rodičov a detí. Je tajomstvom lásky: manželskej, materinskej, otcovskej, detskej, bratskej, starých rodičov a vnúčat a vnúchat k starým rodičom. Táto láska stmeluje rodinu.
- b) Rodina je prirodzeným základom spoločnosti. V rodine sa ľudská spoločnosť udržuje, obnovuje a rozvíja. V rodine sa udržuje súvislosť kultúrneho vývoja.

- c) Rodina je ako inštitucionálne zaistenie ľudskej reprodukcie, legitimovanej v danej spoločnosti.
- d) Nesúhlasím ani s jednou z uvedených.

14. Máte predstavy alebo plánujete rodinu do budúcnosti?

- a) Určite áno
- b) Skôr áno
- c) Skôr nie
- d) Nie neplánujem vôbec
- e) Nerozmýšľal/a som nad tým, zatiaľ

15. Ktorý z uvedených funkcií rodiny považujete za kľúčovú (označte tú funkciu, ktorú považujete za najdôležitejšiu funkciu rodiny)?

- a) biologická: zahrňuje sexualitu ako takú a reprodukciu. Sexualita ostáva prítomná aj v manželstve bez detí. Starostlivosť o dieťa je rozhodujúcim faktorom nielen pre jeho prežitie, ale o prežitie človeka ako druhu vôbec. Z biologických potrieb je pre dieťa dôležitá prirodzená výživa - dojčenie, ktoré prežíva renesanciu a má pozitívny vplyv na rast, imunitný systém i duševný vývoj dieťaťa. Ďalej teplo, čistota, ochrana pred negatívnymi vplyvmi z bezprostredného života, rozvíjanie imunity, stimulácia (dostatok adekvátnych podnetov).
- b) výchovná: prostredníctvom výchovnej (socializačnej) úlohy sa dieťa učí poznávať a nadväzovať medziľudské vzťahy, utvára sa jeho obraz JA a vytvárajú sa charakterové a emocionálne základy osobnosti. Rodina sprostredkúva interiorizáciu životných hodnôt, noriem a cieľov.
- c) ekonomická: pre rodiny vyplýva ich právo a zodpovednosť vychovávať svoje deti podľa svojho svedomia, právo a zodpovednosť postarať sa o zabezpečenie ich potrieb a rozvoja podľa svojho najlepšieho vedomia a svedomia. Ekonomická funkcia znamená zabezpečenie príjmu rodiny na

základné potreby, no i na potreby osobnostného rozvoja (kultúra, šport, oddych, vzdelávanie a pod.).

- d) emocionálna: znamená, že rodina je miesto, kde sa môže vyjadrovať a vyjadruje sa celá škála pocitov, ale kde sa aj prežíva široká pestrosť emocionálneho života. Je tu prítomná emocionalita medzi manželským párom, medzi manželmi a deťmi i medzi súrodencami navzájom. Uspokojovanie emocionálnych potrieb dieťaťa je predpokladom správneho rozvíjania sa v oblasti intelektu, citov a vôle, ale aj v správaní, interakcii s okolím, chápaní seba a ľudí, spoločenských hodnôt i celého prostredia.

16. Aké výsledky ste zatiaľ dosiahli v škole?

- a) Patrím do skupiny študentov s priemerom do 1,5
- b) Patrím do skupiny študentov s priemerom do 2,0
- c) Patrím do skupiny študentov s priemerom do 3,0
- d) Mám zlé výsledky, na ktorých potrebujem zapracovať

17. Pohlavie:

- a) žena
- b) muž

Ďakujem Vám za vyplnenie dotazníka.

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Meno autora: Bc. Štefan Compeľ

Odbor: andragogika

Forma štúdia: magisterské kombinované štúdium

Názov práce: Rodinná konštelácia a jej vplyv na výchovu a vzdelávanie

Rok: 2012

Počet strán textu bez príloh:¹ 64

Celkový počet strán príloh:² 7

Počet titulov českej literatúry a prameňov: 9

Počet titulov zahraničnej literatúry a prameňov: 16+4

Počet internetových zdrojov: 4

Vedúci práce: PhDr. Edita Ondrišková

¹ zahrnuje počet strán od úvodu po záver práce (počet strán odbornej literatúry nepočítame!)

² zahrnuje celkový počet jednotlivých strán príloh